

K 96418
2

899.962.1
5 539

ქველი მწერლობა

ა ლ ლ უ შ ი ა ნ ი

პოემა

გამოცემული

ნ. გამბეკელიძისგან

75438/1598

თბილისი

არ. კალანდამის სტამბა ლ.-მელიქოვის ქ. მესხიევის უბ.

1885

წინა-სიტყვაობა.

პოემა „აღლუზიანი“ წარმოდგენს იშვიათ და განსაკუთრებით მაგალითს ქართულ პოეტიკურ ლიტერატურაში. ამას სავსებით აქვს არა თუ დამალული, ან დახშული სხვათა იერადებთა შინა სიყვარული და განუცხადავი, ან აუხსნელი მოქმედება, ალაგი და პირნი მოქმედებისა; ხოლო ეს არის სრული თავის მნიშვნელობით ეპიური პოემა, რომელიცა გადმოგვცემს ისტორიულ მოთხრობას, ე. ი. უნაობ ქართული მატანებისათვის მამაცობასა კელმწიფის შვილისა აღლუზიანისასა.

ამ პოემაში წარმოდგენილია სურათი აღლუზიან, მოტაცება მისგან თავისა მიჯნურისა, განშორება თავის მამისგან, გასვლა კავკასიის მთებში, ბრძოლა მრავალთა მთის ხალხთა. ამას აქვს ნამდვილი ისტორიული ნიადაგი, რომელიც არის აღნიშნული ქართულ ისტორიაში. ბაღათარები იყვნენ რამდენიმე და მოხსენებულნი არიან ქართლის ცხოვრებაში გამოცემული ს.-პ. ფურც. 118 და 437. ერთი ოს ბაღათარი დიდის მძლავრული სურათით გვეხატება საქართველოსი ვახტანგ ძე დიმიტრი მეფისა ბაგრატიონის დროს. ბრძოლა ამისი სწორია „ქართლის ცხოვრებაში“: „მაშინ ბაღათარ წარულა გამრქველსა, კახას ძესა, ცისე რამისა“¹. კვლავ ეს სხვა არის.

1. ეხლანდელი სურათი.

გვარი გამკვეელი ანის მთავართა გვარი (გეოგრაფიკა
ვახუშტისა ს. 30. 1842 ფურცელი 30), გამოხენილი მო-
წვეპიტილი მოქმედებითა, აღმოსავლეთის ისტორიაში,
როგორც სხანს „ქართლის ცხოვრებაში“ 229, 283, 296,
295, 297, 362, 371, 375, 377, 378, 442, 444
ფურც.; აგრეთვე ამ გვარს მოახსენიებენ ვიზანტიის
ისტორიკოსნი ღ სომხებისაც: სუმბატ სპასპეტ, მათეოს
ედესელი, ასკლიკი და მრავალნი სხვანი.

ამ პოემაში ასლან გამკვეელი იწოდება „გმირად“
და „ლომ-გმირად“. ეს წოდება ან მიხსენება მოლექსის
აღტარებითა, რადგან ის როგორც ჩამომავალი აღღუ-
ზონისა უნდა გამკვეელზე უფროდყოფიერ გულისკლუდი.
შეგრამ წასან ამ გვარს, გამკვეელს, ამ სახით (ლომით,
გმირათ) წარმომადგენენ ძველი ისტორიკები წვეს გარდა
გარეშე ხალხისა ღ თვითცა სომხისასიიცა—სუმბატ სპასპეტი
გამკვეელს უწოდებს ზორ-ჭაჩიკა (გამო უთქმელ კუგარად)
მათეოს ედესელი ასკლიკი და უწოდებენ გამკვეელს
ლომებად. (მაშინ ახალციხელი გამკვეელნი მესხელები
ძმანი ბრძოლენ ვითარცა ლომნი, ისინი შავადნენ გუ-
ლში ჯარის გუნდის და ვისცა დაარტყამდნენ მასვილს,
ჭკვეთდენ შუა-შუა), ამის გამო, როგორც დიდ ნასწავლმან
დავიდ სელსანმა აღარ მითხრომა დამცირება ისტორიკო-
ლიკების გვარისა ხალხის სსოვიარებაში არი ეს მე-
ტი წოდება დანერგული: დიდმა პოეტმა გრიგორ მრბე-
ლიანმა თავის ლექსებში „სადღეგრძელო“ მოახსენა, რ-
დრო შას თამარისას მოხდევს გამკვეელი ლომებ ბრძო-
ლელი; ამავე ლექსში არის ერთადე ისტორიული შე-
დრომა, წასან ეს გვარი ბოლოს არის ნახსენები, როდ-

სატი ის იყო პირველი, მაგრამ ეს არის პოეტოვური აღტაცება. ამ პოემას ვბეჭდებით როგორც ისტორიულ მასალას რუსეთისა და მისი დიდი ძეგლის ბალათარისა, რომელიც უკვე ვიდევ ხსოვთა ხალხისა, იხილეთ: Сборникъ о Кавказскихъ горахъ, выпускъ 4-ый, материалы для исторіи Осетіи. ეს პოემა გარდა დიდ მის მნიშვნელობისა საქართველო პოეტოვური ლიტერატურისთვის ამჟღავნებს ახალს ნაყოფს დასშულ ისტორიის რუსეთის სამეფოსა და ვგონებ რომ ეს არის დაწერილი თვით ძველი ქმრისაგან თამარ დედოფლისა, დავიდ სლახანისაგან იმ დროს როდესაც მას უნდოდა მიეღო ნება დაწვავა დედოფალ თამარისაგან ქმრობისა: ამ პოემით დაუმტკიცდა საწმინტოება, ნამდვილობა და თვისი განათლება.

ესეი საქონით მიუმატო: პირველად, რომ ეს პოემა არის ნამდვი პლედელი იმანე რუსიკისაგან ნარ რუ, ზალის ეკლესიაში და როგორც შეკვიტევიან მისაგან ქქონდა სათაური აღუსტიან-აღღუსო-რუსიანი-სარავან ჭახილანი და ძეგრედ, რასან ეს პოემა იბეჭდება არა დედნისაგან ნამდვილი რომ უნდა გამოსჩინდენ ზოგაერთი დამახანჯებული სიტყვები.

ნ. გამრეკელი.

I

აღღუსიანი.

ღმერთო დიდო და ძალალო, გონებით მიუწდომელო!
ერთო სამშინროვნებითა, კაცთაგან გამოუთქმელო,
ძამაო, ძით, სულის წმინდით, აწსებად ქვეყნისა მქნელო,
ყოვლის დიდებით შეგეულო და სიბრძნით გამოუთქმელო.

საუგუნევ საუგუნეთ, საუგუნეთა მათ მქნელო,
ყოვლად ნეტარო და სრულო, საქმით გამოუგვეკელო,
ყოველთა გულთ მეცნიერო, მართალო მართლ გულთა
მცდელო,
ყოვლად ძლიერო ყოვლითა, ქვეყნისა ფერად მცველო.

წყაროჲ ყოვლის კეთილისა დაცემულ კაცთა მნათელო,
ძნავალი მოწყალებითა, ცოდვითა კაცთა მოძველელო,
კაცთ მოუვარებით შენითა, ძითა შენითა მოძსველეო,
მსახურებითა შენითა, წყევისა ჩვენისა მშლელო.

ამა ყოვლით ნებით შენით, სრულო, დიდო ჳ მივარველო,
ყოველნი შენნი საქმენი საკვირველ არნ სამშენელო,
ყოვლის გლახაკ კაცისათვის მეოხო, მათ სულთა მშველო,
ყოველთ კაცთა გულთა მცდელო, გარე შემოუწერელო.

ჯვარცმულის ძის სიკვდილის სისაჩუქარადა შემცველო
ყოველთ მოწმუნეთა შენთა სასუფეველში გამტველო,
ცოდვილთ კაცთა შემწუნარებელ, მათ გავით ახლად სუ-
ლის მდგომელო,
შემიწყალე მე ცოდვილი ცათ და ქვეყანის მიფლობელო.

ქვეყნის ნუგეშის საცემლად სულის წმიდის მომვლენელო,
შეკრულ, შებილწულ ქვეყნისა ახლად განმანათლებელო,
გაქვს ყოველი ძალი, ღმერთო, წელულებანი განმიძთელო
გონებას ჩემს ჭკაბო სწავლა, სულისა ჩემის ნათელო.

ხელ-უჭყო წიგნებს აღწეწადა ვის გვარ ვართ შთამომავალი
ვინ ვისგან იწვდის უფთისა, ვის გვართა გამომავალი,
ვინ ვის გვართაგან მეობდეს, ვინ ვისგან არს მომავალი
და ვინ ვითარა გასწია მხნეობა ხმელეთს ძავალი.

აღვწერო ყველა გონივრად, მართალ, არა რა შეკშალო,
რაც მომხდარა ჩვენში ვარგი, ვიწყო და არ დავიშალო,
თუ რაგორის ცხროვრებითა ჩვენმან შეფარებამან განვლო.
შეწიგნითა ქრისტეს ღვთისა უფიფილი ესრეთ მოვითვლო.

რათ მეფეს ძლიერს იტყოდენ: ფრანგნი, საზარნი,
გლახელნი,
სახელს უდებდენ ბაჟთრად, ფავოკეთ მეზავის მნახველნი
შევენებით, ძალით, მხნეობით, ყოველთ აკვირვა მნახველნი
ეს სწეწა შირმშო მის ძემან სოხლან აცდუნა სხვა მოქმელნი.

ხისაგან დაკით მეფისა მოსწედა შტო ერთი ვნებული,
იყო სუნითა სუნნელი და ედემ ბაღსა ნერგული,
რამელ წაჩილო იგ ქაჩმან ზღვის შიხსა დასო ქებული,
და მოაზღუდინა კადენი, ყველა ჭყო მათ ვაღდებული.

აღმოცენდა იგი მშვენიად აწვის ესმა განგებული,
აღოცმინდა, აღმოცენდა შტონი მეტად ქადებული,
ესრეთ რომ მხედს ელეოდა აქა მეოფთა მალე გული,
მაგრამ ერთმან დრომან დასტა იგ ტოტებით დახაგრული!

იქ დაშთა კიდევ ერთი შტო, მხოლოდ ძიარუდ ნამ-
უნეული
ის აღოცმინდა, რადგან იყო ძირით სავსე აღვსებული,
ყოფლითა კეთილ საზრდელით, მხოლოდ მას ძიდას ქებული
რომელ მუნით ინაყოფა, უმეტესად საესედ გული.

ამის გამო აღუშენა ტანტი ესრედ განგებული,
ქსჯულის დებაზე ბერძენთა აღმოლევიდა რა ქებული,
ტანტსა დასჯდეს მეფე დიდი თვით განგებით დიდებული
სიტყვისაებრ ძლიერ ღვთისა, დავით მეფისა გებული.

შენგნით, დავით, გამოვიდნენ მეფენი დიდად ქებულნი,
საყდასსაზე სამჯარაოსი, შეუმტყლად ქადებულნი,
ჭიუტროს და არ შეინანოს ღმერთმან იგი თვისნი თქმულნი:
„თესლი მისი განამრავლოს, ვით ქვიშანი ზღვის უწყუულნი!“

იესოვან დავითიან გვართაგან სოლომონ ბრძნულნი,
იუვენ ძენი და ძის ძენი დიდნი გვამნი და გრძნეულნი,
ესრედ შემდგომად თხრობანი, ჩვენ მისნი გვარნი ქებულნი,
ზირველ თავთა მეთა მათგან, ჩვენ ამ გვარად გამოსულნი:

ოდეს ზირველად დაშასხმან ღმერთმან ტისა და ქვეყნისამ,
ინება კეთილ დღეობა, ჩვენმან მართლ მწკრთნელმან და
სხვისამ,

განშვენება ჩვენის გვარის, ვერა გვჯაბნოს ხმაღმან სხვისამ,
განინახგრძელოს დიდებით მკლავმან ჩვენმან, ჭკამან
ხმლისამ.

მაშინ ერთის დიდის მეფის აკლუსტ კეისარ ბეჭმისკან,
გამოვიდნენ მისნი ძენი-მშვენიერ მის ასოკანისკან,
ერთის სასკელ ალღუსონ ბრძენ გმირა იყო თვით ღვთისკან
და სხვანი ძენი, მის მეფის მშვენი, იყვნენ თვით ღვთისკან

ალღუსონ მამას შემოსწერა გადმოიარა დიდ მთანი,
ამისთვის რომ ნებას არ ჰქვია: ქალს აძლევდა კესარ-ხანი,
უარს ჰქოფდა მისთვის მამა, უსჯულაა მეფე ხანი,
მაწამ ალღუს არ იშლიდა ქალის მშვენიით იყო მთერალი.

მისთვის ზიკმშო შვილებად, მოსწევიტა ალღუსის მამან;
მემკვიდრება მისის ტახტის შთაიბარა უმცროს მამან;
უმცროსი, უმცროსად იქმნა ეს იწეინა ალღუსონმან,
მისთვის მოიტაცა მშვენი ქალი, კერ შეუტყუა სხვამან.

რა შეუტყუა, მოეწივნენ, შეაყენა იგი ჯარმან.
განუფანტეს ცოტა ჯარი, არ უთმინა გულის ჯარმან
გადმოხტა მაშინ ალღუსონ ხლმითა ჰქათა იგი ცხარმან.
ადმოსწევიტნა სრულ ყოველნი, ვით მშვიდნი იგ მამლარმან.

გამოიჩქრა ცოტებით და თვით მოჰქვია ხლმით შინამდე,
თვით კოშკისა დედოფლისა სადედოფლას ტახტს ძიარამდე,
ძიარით მოჰფხვრა იგ გალავნით, აღმოსწივნა სამიჩკველამდე,
ბევნი მოსწნა დიდებულნი, იმა დღესა მიმწესვრამდე.

უმძვინვარესად იბრძოდა, კერ ვინ გაუძლუა მის მძალმან,
ვისაც მკლავი მოუქნია, ყველა მოსწა იმის ხმალმან,
შორთ ვაჭილნი იბადნენ: ეს რა მოიხდინა ქალმან,
მისისა მიწერობითა დიდნიც მოგესწნა ალღუსონმან.

თვით იგი კომპი გეზული ქალისა მის მშვენიესათვის,
კესარხნის ზიქმშო ასულის, ესთერის ბრწყინვალესათვის,
დაანგრია თვით სიძინით. ანვის ესმა იგ რისთვის?
რამელ აღღუზონ მცირეა, ანამედ სთქვან დიდი მისთვის.

რასაკუ მხარეს მოუდგა მცირის ჯარით მეფის კერძთა,
განდერია რაფურთებით, ვით მშოიერი მკელი კერძთა,
განიფანტა მტერნი თვისნი, მუსრა, შეუდგა მათ მტერთა,
დაბრუნდა მამცრობითა ვითა თვალნი ეტლის ღერძთა.

ვერღავინ გაუძლეს ხმალსა აღღუზის, გაიქცნენ ბევრნი,
ანტლად გულმან შეუძლეთ სხვათადა გაიქცნენ მცქერნი.
თუ ან ვის გვიხილავს მზგავსი რძი ვაჟგარების მშვენი
სადაც ერთი ან გადურჩა ვინც მისდა გავიდნენ მღვერნი,
თითქმის მეფენიც შეწუხდნენ და კვირბოდნენ მის
ზნეობას,

თუ ვითარ იბრძვის მარტოა, ერთი ამტელი ეობას,
აწ უკვე ჩვენდა მორატვის განგაქარკვებს ჩვენ დღეობას?
ვა, თუ ჩვენც ან დაგვიანოს ან დამორჩილდეს ზაობას.

მაშინ ვიხილავთ კესარ ხანს შამის ქვეყნას მქებას
თუ ვითარის სიამაყით, სიძეთ იტყვის აღღუზს მგებსა,
მისა რამელ ნებას ან ვუე, კადრებასა მის მოუკნებსა,
ან ვიკადრე ქალი სძლადა აღღუზისა გულსა მღებსა.

იტყუდა ნეტარ მობრუნდეს, მშვიდობასა აქ დაგონს,
რამ მე, მისისა მხნეობის მქები ვან, ესე გაეგონს,
მოვიდეს თვისვე სამურთესა და ხმალი ქარქაშს ჩაეგონს,
მანამ აღღუზონ თვის გზას სდგა, მშვიდობით ან რა
წაეგონს.

მოდირდა ცოტას ჯანით სიხარულით სსკისა თანა,
გადმოიარა სულ მთა მთა და მივიდა ჩერქესთანა,
მთანი დიდნი კავკავისნი მას ეკრთოდენ სლმისათანა,
სმისა ზანით მოვიდოდა, ახსად თქმულ არს იმისთანა.

ჩერქესეთის ბატონობა და მეფობა დაიპყვიდრა,
ტასტს დასჭყდა დიდებულსა, თავს გვირგვინი დაიდგა რა
გაიგეს ეს ჩეხენთა, მეფემ მას სმს დაუმიდირა.
დადონდა ბატონი მეფე, მანვე მსწრათულად მიიმივიდრა.

განუცხადეს ალღუსს ომი და წართმევა მშვენიის ქალის
„ან მოდი თავი დაგვიკარ, ტრფობა გვესმა დიდი სძალის,
ან გამოდი და გვეომე, თუ ღონე გაქვს დიდის ძალის,
თუ არა და დავიკარგე, ნუ გაქვს ტრფობა დედოფალის“.

ეს ალღუსმა გაიგონა, გულითა ადუღებოდა,
ზგრეთვე მშვენი კელმწიფა ძლიერად შეწუნდებოდა,
ამისთვის, რომ დამშვიდებს ჯარი ბეკრი უნდებოდა.
ამ ჯანით და შეწუნებით თითქმის მშვენი უკვდებოდა.

მას ალღუსი გულს უტებობდა, მის დაწდითა შე-
კრთებოდა,
დმერთი ჩეგნი მოწესლე არს, მშვენისვი იყერი უკრთებოდა.
ნუ გეშინის კელმწიფათ, ღვთით ვინ წინ აღგვიდგებოდა,
როდესაც მე სძალს ხელს ვუოთუდი, ვინ წინა დამიდგებოდა!

აწრა იხილე, სიცოცხლეკ, თუ ღვთისაგან რამეხდება
იქედი მაქვს ღვთისაგანა სამსასურნი არ წახდება,
თუ ხელი ვუვხ სძალს ღვთის ძალით მტერი წინ ვერ
დამიხვდება.

ჰეჩე მარტო სლმისა ელვით და სმით მტერი დამიფოთებს

სიზმარისა ვნასე კარგი: მტრედი თავზედან მჯდა მე,
ოქროსოვანი ბისონი მეცვა ტანსა და მშვენიდა მე,
მისი მეტად სიბრწყინვალე გონებასა მტარებდა მე,
უმალესს ქვეყნის გულს ტასტს მჯდომს თავს გვირ-
გვინი დამედვა მე.

აწ ესრეთს მათს საუბარსა საგვირგველად რომ მომხდაწან,
გადმოსულან ოწნივ მეფე და ცხენილამ გადმოხდაწან,
შეკრებილან ხანოვანნი ჩეჩქესთა ალღუს მამხდაწან:
თუ მეფე ხარ და ბატონი გვიშველე დრო ჩვენ წამხდაწან.

აქ ბატონი ალღუს მეფე მოიჭურვა სამძათა,
აბჯრები და ჯაჭვ-ჩანჩანი ტანთ ჩაიცვა სიჩქარითა
ერთი ბძმანა: მსწრაფელ გამოდით სამძად ხმისა შარითა,
შეჭკობით ჩეჩქესნო და ოვსნო და გამოდით თქვენ
ჯარითა.

თვის სამეფოს ზღუდის ახლო დაჭსკვდა სულისა მწარითა,
სამ რიგად გაჭყო ჯარები და დააყენა კარითა.

ყოველთა ჩემთა გესმოდეთ, აჩიან მომეჭრეთ შარითა,
და სარა მე დაგიბარეთ, თქვენ იქვე დამხვდით თარითა.

წარგ ზარა ელხა ალღუსონ ესრეთის საუბარითა:
„გამობძანდით სამძარსა მინდოწანსა, თქვენის ჯარითა,
„მეტ მეფე ვარ, მეფის შვილი, და თქვენსედ დიდი გვარითა
„სამართლით თუ მომეჭრევით, მეც კბრეთ მაგვე გვარითა.“

უსამართლოდ ჭეოფთ ამასა, რომ მომხდეთ მუქარითა,
წინათვე რისათვის ღელავთ, ვით გემი ზღვასა ქარითა?
შემიწნიეთი ფარ-ხმელი, მკიდარნი მე აბჯარითა,
ოწნი მოსდინართ ჩემსედ, სკანინც კი მიიმხარითა?...
სკანინც კი მიიმხარითა?...

შვიის ზღვისა კეშაშისა, ვით ეჭირებობს ფრთხილად?
ისევ თქვენ გამოგადგებათ ეგ თქვენი კარგი ზდილდა
ჭკით უხუცნი მეგონეთ, მარ გქონათ უმაწვილდა,
ერთის პირმთავარ მეფასთვის რართავეთ გაქვსთ მრცვილდა.

ამა სიტყვით განუცხადა მათი რძეში გარჯილდა.
ელნი მიხვდა მეფეთ წინა, მათ ჭქონდათ მუნ გარჯილდა:
„ერთისა მხრით თქვენ წამოდით გაუმწარეთ სადილდა,
მეორით მე შეუტევ მას, ანა ჭქონდეს სადილდა.“

გამოხდა ჯარი ნონთ მეფის წინად მხრით მომდინარებით,
მღრეველნი საშიშისა ხმით „ჭილა ჭილაჲს“ ძახებით;
ყოველს მათგანს ხელ ეჭირა შეილდ-ისარ მოწინარებით,
მათი ხმა კელად ისმოდა, მსმენნი ჭსტირდენ მღულარებით.

აღუმაღლეს ბანის ხმასა თან-და-თან მოჭიქარებით,
ცხენსა იჯდენ ქუსლსა ჭსტემდენ დ მოზობდენ მოხჭარებით
შეტუსულ იყვნენ შავ-ყვითლად თვალთ აჭყეტდენ მწი-
ქარებით,
ცხვირი ან უხნდათ და თვალნი მოდიოდენ მუქარებით.

შეუშინდა აღლუსს ჯარი, რა ისილა ნონთა ჯარი,
შედა მრთლად რაზმი აღლუსის, და შეიქმნენ ვითა მხვარი
ამის გამო თვითც შესწუსდა, გულსა ეცა რა მას ჯვარი,
კელარსად რამ მოისილა, მუსლთ დრეკით ასსენა ჯვარი:

„ჩვენის ქრისტეს ღვთისა ჯვარო, ნუ გამწინავ კიდედ ამით,
„რამ უსჯულეთ უღმრთო კაცთა ან მივეცი ამა წამით,
„შენის ძალით და სახელით, გავიმარჯვო ამა უამით,
„შენ გხადოდე ყოველ მარად, რამ გადიდო მეცა ამით.“

მწრაფლად ცითა მას დაჰბერა სულმან წმინდამან მყოფელმან,
განაბრქუნა მეფე აღღუზონ ძაღით ნუ გეშის მტემელმან
აღსდგა, ხელს ჭეუა დიდი კმაღი უხსჯნა მუნ სოფელმან,
კელ ჭეო რძის ღვთის ძაღითა ღ შუაფრთხო ნონნი ერთმან.

მოუქნია ხმაღი ძნიაღ, მტერთ თავები ჭეკეთა დაკვრით,
ერთი მკლავის მოქნეკითა რდი მოჭკლა ხლმისა დაკვრით,
დატრიალდა შუას ძათსა, ვით ბორობაღი მინდურის ქაჩით,
მეტის-მეტის სიძიმადით ბეკრი მოჭკლა სისხლის ღვარით.

განაზო შუა სარდაჩი, გაიარა შუა რაზმი,
ბოლოდამ შეძოურთა, მათ დაჭყარეს თვისი კაზმი,
„მეფე ძლიერო, შენი ვაჩთ ნუ გაგვეუტოთ ამნაზმი,
მხოლოდ ეხლა შეგვიბრალეთ, გემსახურნეთ გინთათ ბაზმი“

მწრაფლვე უკველთ საჭურველი ძირ დაჭყარეს კალ-
თის შეებით,
დაუმხენენ და თავიანი სტეს: „შაღავთი მოგვეტ შეებით,
„შენი ვაჩთ ნუღარ გაგვეუტავთ, ვიდით აღარ მოგვე-
შეებით,
შენ გმსახურათ დაუტეათ ნონთა მეფე მოგეშებით.“

წინა რაზმი დაიშალა ნონთა ჯარის მუსთავისადა.
აღღუზონ მეფეს შეუდგენენ, ტყვედ მიექტნენ იქვე სადა.
ეს ნონთა მეფემ შეიტყო, ვითომც აჩა ის თვისადა
ჭსთქვა: ეგ ცოტა აჩა ფეჩი, ვითამც თუ იყვნენ აჩსადა.

მოუსია ხანოვნნი ბრდღვინუათა და შმაგობითა,
ბრძანებით: „მოკალთ აღღუზონ აღარ იყოს აქობითა,
„თავი მისი აქ მომარტვით და სისხლი მისი გობითა,
„აღმოჭებვარტ და აღმოწყვიტეთ მისი გვარა სისხლობითა“.

ათხნი იგ შმაგნი სეტაჟნი მასა მოუხდოდენ წამითა,
ჯარითა და იაღქითა, მოილტოდენ სიჩქარითა,
თავსა ესუწათ შარადი დაგრებილისა ჯავრითა,
ტანთადა ეცვათ ჯაჭვებით წინა უსწრობდენ ჯარითა.

სელთა ეჭირათ გურზები მეღავ სანელულებ აზჯრითა,
წელი ქქონდათ მათ შეკრული რეინის ჯაჭვისა ბაწრითა.
თვალთ აჭყეტდენ ცეცხლისა იუკ, კბილთა იღრქენდენ
ცხვარითა,

მესისხლელა მუქარობდენ; „შეესვათ სისხლია მწარითა.“

გარ მოერტენენ ალღუს ჯარსა, მეღვრად ქსტემდენ
გურს და ხოცდენ,
ქვიროდენ და „ჭიკს“ იძახდენ, ალღუს მეფეს მოი-
თხოვდენ,

„სად არის, ჩქარა გვაჩვენეთ, უნდა მოკვლათ!“ იძახოდენ,
ვერ ვინ გაუძლო მათ მსედართ, გაიფანტენ, ბუნავდენ.

ალღუზონთ გმირნი კეზირნი გაღუდგენ გულ სი-
მაგრითა.

მანვილ-სადილ შეფესილნი მათ უჭკრეტდენ ნარნარითა;
შმაგათ მოუხდენ სეტაჟნი მურზთ იქტრეკდენ შარშარითა,
მედგრათ დაუშინეს ამათ, თვალთგან ქსწკეთდათ ცრემლ-
ცვარითა.

წყუფთ სეტაჟთ გაათუტეს რაი გმირი ხანკანნი,
რაი დარჩა ცოცხალ-მკვდარი სული ქქრელათ სიზრმო-
ვანნი.

ამისა ძლით გაიფანტენ ჯარნი ალღუზონისანნი,

აქ ხერქვით მეფე ბატონსა დრო ერჩივნა მამისანნი.

რადღას ჭებურდა შმაგობასა, გულის ეგო სავინისანი,
რაც ძალი ჭებუნდა იტვირთა სმალ სავურნი ომისანი,
გააკება აღღუზ ხმისა, მათ ეტურდა მე ვარ ხანი!...
მე გიჩვენებთ თქვენ უფასა დამცალეთ ცოტა ხანი! —

სეტავთა ანად იხნიეს მუქარი მისის ხმისანი,
კამი იყვნენ ქაჭუღანი, სულითა ეშმაკისანი,
ახილუბდენ თვალთ ვითა ცეცხლის აღი თარისანი,
საგვეძლად არ. რა მიუდგათ კვინი იყვნენ ომისანი.

შენ ხარო მეფე მბლავანი, ვითა ჭრახნი ქონისანი?
მიიჭრდნენ ცეცხლის მგზავსებ, მას ეცა შნო ღინისანი,
ზინსა ჯვარი დაისხა მსწრათუღ მოიღო სმალისანი,
რათა გულ-ხარისა ხმით თავი ჭებეთა გიყოსანი.

იმ რითაც შემოუტოეს, შეიშველეს რიგისანი,
გურზები შემოუმაღლეს, დაუქნიეს თვითონ სამნი,
აღღუზმა ორივე იცდინა, წელს განუგდო თითოსანი,
აღიღო და მაწას დასცა ორივე უსულ-გულისანი.

მერეთ სხვითაც შეუტია, ვინცა იყვნენ იქისანი:
„თქვენ წვეულო ბოროტ მტერნი, აქ ჩვენი ხართ იქ
სხვისანი,
აქ კაცს აკლისართ, იქ მევეს, ლუქმანი ხართ ვეშთ-
ზღვისანი,
რეგორ ჭებდავთ ჩემთან ბრძოლას!“ ღვაწი მიღის სი-
სხლისანი.

განეთქმულა ვაყვარობა აღღუზონ მევეს სხვაგვით,
რამსაზე შავის ზღვისასა მჯდომს ეშიშოდენ ვაგვით,
შუა განაპო მან მევემ, ვინ მოუხდა ძაყვით,
გაიფოთსო, რა გაიმარჯვა, მტერნი ჭსოვლა წანადვით.

ჟამსა უკუნ მტკეპმან გიდეც მიიწია ნონთ მეფეძდინ, გაჭმოსკუდა ნონთ მეფეძმან ჭსთქვა, რათ მოცბის იგ აქეძდინ. მშეენი მეფეს თუ წაართვეს მისსა სეტაჯთა აქეზდინ, ანა ანს რა საკვირველი მათგან, ამას იძსებდინ.

ამ დროს მიიჭრა მეფესთან მკლავ მოტყნალი სეტაჯი: სულ გაგწევიტა აღღუს მეფემ, მათში ერთი მე გადაკრნი, უკან მოკვდევეს დიდის ხმითა, შენთან მოღას აღა ჭაჯი, აღსდექ და ნულარ უფურგებ, დაიუენე თავს დანაჯი.

წამოსტა განრისებული, შემოირტუა წელსა ლახტი. როგორ გაჭბუდა იმანა, აქ მომუჭრა, ბუშში ბასტი?... ესლავ თავს შუა გაუბობ, ოხრად დანჩეს იმის ტახტი, მიჩეენე გზა საით მოღას, ჩქარა აღსდექ ცხენსა შახტი!..

შემოსტა ცხენს და მოეცა გზასა მას შავის ძთისასა, წინ მოეკებნენ ჟარები, დაეფრონო სუსსსა ხლმისასა: სად მიხვალ ჩეენო ბატონო, მოგეღებენ შენცა იქ სხვისასა, კორცი კორცად დაგეკარგვის, სულს ვინ იტყვის იქ ცისასა.

ამათ ანა გაუგონა, დასდგა გზასა მინდვრისასა. გადმოეკება აღღუსონც, შეიბნენ ოძს თვის თვისასა, ნონმან ჭსტა ლახტი აღღუსონს, ახდინა იქისასა, მსწრაფლვე გურსი დაუქნია გულსა მოხვდა მიწისასა.

კათ თავემან ლომი იწვიგოს, საომრად გამოიწვიგოს, ამ გვარად ნონთა მეფეძმან აღღუსონ გამოიწვიგოს; მანამ თავკი ლომს კელთაგან როგორ წავა გაიწიოს, როგორ წავა იგ ცოცოხალი, გაიქრეს, თუნდ დაიწიოს.

აქ იხილეთ მათი ბრძოლა, რძი წოგარ მორუხდათ მათ:
არნიკ მზათ სდგანან გმირთ გმირნი, ნონი და ალღუ-
ზონ ხამათ;
ალღუზონ ჰსდგა, ნონს აცადა თუ რასა იქმს იგი წამათ,
ნონმა მას შემორუტია, ალღუზონ შედგა იმ ყამათ.

ნონმა ხმალი დაუქნია ალღუზ მეფეს ცხენზედ მჯდომისა,
შუა უნდა გაეკატა, ნონს მესისხლეს, ავის მდომისა,
მარამ მსწრათულ ცხენით გადმობტა არ მიეტა სიკვდილს რმისა.
ცხენი რრათ განუგვეთა ნონმა ალღუზს, გმირსა ლომისა.

მსწრათულვე ცხენი სხვა მოართვეს ჭებულსა დიდს ალ-
ღუზონსა,
ჰსდგა გმირი ალღუზ გულისათა, არ შეჰკადრს რძი ნონსა;
მან მსწრათულ ისარი შესტურცნა, ალღუზ მოკვიდა საგონსა,
ალღუზონ ცხენს ჭეე მოექტა სიმამრით ჰსჯობდა ნონსა.

ალღუზს ასცდა ვეზირს მოხვდა ფრიდ ნაქებსა იქრომისა,
ნონმა გურზი მოიწოდა, მედგრად, დაჰკრა ალღუზონსა,
იგი ცხენს გაკას გადაწვა, გურზი მოხვდა ცხენს ნასტომისა,
ალღუზ მორჩა ამ გასაცდელს სიმარდეში ვერ ვინ ჰსჯობსა.

აწ რიგი სამართაღითა ალღუზისა მეფეთ ტომისა,
ჟიშით აქეს და გვარით მოსდგამს, მარად მტრრთა სისხლსა,
მარამ კიდევ ნონი გურზსა ცხარად თაკს შემოიხომისა;
დაუქნია მეოთხეთა გურზი ნონმა ალღუზონსა.

მან მუსღვარნი მორუსწრო, შესუველს თვისი ხმალი,
ჰსთჰკა გულსა არაფერიო, შემწედ აქ მუავს მე უფალი,
გურზი მისი ხმალსა მოჰსვდა ცუცხლი განდა იქ უმალი,
გურზი რრად განიკვეთა, უნაგირს ჰსვდა მისი ნალი.

ვიდრე ცეცხლი განივლტოდა ბოლში იდგნენ, შეუწყალი
წა ზუგმა გადაიყარა უთხრა თავს მოიხსენ შალი,
თარემ თავი გეტეინება შეიარცხვინე ნუ ხარ ქალი.
აღღუზ თავს სტა თვისი ხმალი ორად გაჭკვეთა ვით მკალი.

ორ ნაჭრად ონი გადაქცა ორ ნაჭრათ ცხენი შის ცალი
კაღმუხთა მეფე მრუგლას, მხარსა გაუღო მათ ხალი;
აქ კაღმუხნი მიხს დაეცნენ: შენ გაქვს მეფეც დიდი ძალი,
ნუ დაგვხრცავ გაგვიკითხე დღეგრძლად გუჟანდესთ დე-
დაფალი!

მივმადლა თვისსა მეფესა ერთი მუჭა სისხლი მათი:
აღდექით, აღემართენით, დასდექით ერთად ათ ათი!
საჭურჭველნი მიხს დაწყარეს, მიართვეს ხმა სალამთა
თავი დაუგრეს მეფეს და წარვეს გზა იგი ხუმათა.

წა ხლმითა და თვისის ხმითა ესრეთ დაიპყრა დაძწუნი;
ჟერ რაჟი მოჭკლა ნონ-ბატონი მეფე მათი ამახუნი;
მერეთ ბრძანა აღღუზ მეფემ: „სად არის ხმის ზუ-
ზუნი?“

დაიბნაყენ აქ ჯართა, კარავ ჭებინონ სამხიარულონი“.

ამ ჟამად ხმა რამ შეისმა ჯართა შუა ბოლას მხრითა,
მოიჭრა მწრაფლვე აქ თხრება ესრეთითა საუბრითა,
შენ მალაღო კელმწიფეა! მტერი დაგვესხა ჩხუბითა,
ამბობენ ჩეხენტა კათრან მომხდლამი არის მხსუბრითა.

მხლელად ის იყო ეწადა მეფეს სკენა დაკანებით,
წა ესრეთი ხმა შეესმა, იქ უბრძანა ამა ნებით:

„გვექილნო დიდნო: ზონ, ბიბონ, ახა წადით განქარებით
„შემიტყუთ დასანავანნო: უღდან სოყურ გარვიკებით!“

„თუ წა აწს და წა მომხდაწა ჩვენთ ჯანთ შუა ამ
წიგებით,
„თუ მომხდაწა მტერი ჩვენსედ, ჩვენთ მეფე დარბებით,
მსწაოფლად მამცნეთ საით მავლახს, იგ ბედურა მოწა-
გებით,
რომ ნაცვალთ ჰასუს გება ღვთით მივუწვა ჩარბებით“.

„მოგონი მაგასნაც რგებთ სამართლით შემოწიგებით,
„გემოს ხილვა სიკვდილისა კეთილ ცნობის ურიგებით,
„რომელთა თვისთა იგი ბრძვის და აქ მოღის მტერი გებით,
და მე ვიცი თავი მწედება, ვით ნაწის ეკალსა, მსრბით“.

ვიდრემღის იგ შეიტყობდნენ, თუ ვინ აწის საწ-
დარბითა,
კანა ჩვენთ მთავარი მოუსდა მუნ მით ჯარბითა;
იგი მთაზედან დარბდა, ამათ იბრძოლეს ბარბათა;
მეტად დიდად შედრტინვეს, გაიტციეს შვილდ ფარბითა.

მახვილ ხადილ გამოუდგნენ, თან წაიღეს არბარბითა,
მერე შესდგნენ, ბრძოლა უწევს და გაიფრთხვეს გარგარბითა,
ესრეთ მსწაოფლად იტყოდნენ, თვალს ვერ ასწრებდნენ
არ რბითა,
ესრეთ დააკეს აღღუშთა ჯარბი, ვით ჯარბიტარბითა.

მოხდა მწაოფლ ცეტსლთ განჩინება ჯანთ შუა და
ჯანთა გარბით,
აქ მოუკლეს სანოკანი ჰონტებუელი მშვილდ-ისარბით,
რომელიც მარჯვედ იბრძოდა შუას მათსა ესტარბით,
დიდი მხედრობა გასწია, მარამ მოკვდა გო აქ მძაბრით.

ამ შემთხვევით გათვადიდდა დიდი ვეჭვილი ბიბოანი,
ქსთქვა „ჩა ზასუხი მიუგო ჩემს კელმწიფეს? მოგვწუდა
გოარი,
,,არ ჩა ღიწასად მოვიხველებ, მის შემდგომად ვით ვადღარი
,,დიდი მარჯვენა ვი მოგვწუდა, — ხომ ჩამოვსმით ვითა
ჯგარი“?

,,ოჰ! ნეტარო პონვეჭილო, რათ დაეცი, ვითა ქგარი,
,,გაუგტობით ვერ ვინ გჯობდა, შოართი გჟვეტღენ,
ვითა ლგარი,
,,ახლეს-ვი ვერ ვინ მოგბედა, წიხლით გესრლოდენ ვით
ჯგარი,
,,შოართი შვილდ ისარი გტუოტრენეს და გამოვასალმეს
სწგარი.

ესრეთი ომის ამბავი მეფეს ესმა, ვით თუ ჯგარი,
არ ეგონა მოკვდებოდა პონვეჭილა, ტომით გგარი,
რომ მხნეა და დიდ მხედარი, კელმწიფისა არა მშოარი,
მსწრათელ აქ მალსაზი მოიჭრა „მოკლეს პონო მზღვისა
მღგარი“.

ეს ალღუზმა გაიგონა, მსწრათელვე მუხლს დაიგრა კელი;
,,ეს რა საქმე მოხდენია, რომ მომჭრია მარჯვე ხელი?
,,დადწიგრა მუხლნი შესწინა ღმერთს დიდება ცხარი-
ცრემლით.

,,შენთვის მან სისხლი დასთხვია, ჩემთვის გამოიჭრა ყელი.

,,ამ დროებასაც შეკესწარ, რომ მომშრტი დიდი მტველი,
,,გაე თუ მეტა გამეუაროს და გამიწერეს სულთა მტველი,
,,რომ მეტა მომისდეს იგი ანგელოზი, სულთა მსდელი,
მანამ იყო ს ნება ღვთისა, ვარ მადლოების შემწიარველი,

განრისხებული ცხენს შეჯდა, შეიჭურვა საჭურველი,
გაუვიდა მწრათლევ მტერთ ჯარსა იქ სისხლით შელება ველი,
ჭმუსრა, ბასრა ხლმით ჩეჩენი არ ვინ იყო მათი მშველი,
ამ სიფიცხეს ხელი შესჭრეს ალღუს, მიეშველა მცველი.

აღღუსი უკან დაბრუნდა, იარაღა ჯარში მტერი,
კივილის და ფენის ხმისგან ზეცას აღიღდა მტკერი,
სისხლის ღვრა დიდი შეიჭმნა, შეიღება წითლად ფერი,
მსემანტა შუბი ჩამართა, რამ იცვალა სისხ ლად ფერი.

კაიჩან რა გაიგონა თუ აღღუსს შეეჭრა ცერი,
გარდმობტა ცხენით, რაშს შეჯდა, „ახლა კია ჩემი ჯერი“,
ხლმითა დაგოა აღღუსი, კით ცელით მოსთიბო ქერი,
უგელა გარს შემოიფანტა აღღუს დაწნა ერთი ღერი.

კაიჩანმა დაუქნია ხმალი, მას ეცვალა ფერი,
მარამ აღღუს ძირს გადმობდა, მსწრათლევ შეჯდა მისა
მფერი.

გაიკრა ხელი მსწრათლ ხმალსა თავს ივლებდა, ვითა მღერი,
ქსტა კაიჩანს, ჭკვეთა, არვინ იყო მათთა მცქერი.

დაეცა ბინდი, დახელდა და გაშველდენ ძლივს აქ
მტკერი,
იმ ღამეს კი არათერი, მეორეს დღეს აღსდგენ ერნი,
კაიჩან მეფეს ეძებდენ, არსად უჩანთ დასდენ მსერნი,
აღღუსმა თავი მეფისა გაუგზავნა: ნუსართ მცქერნი.

ეს იხილეს, ჩეჩენტ ჯარი მწუნარებით იქმნა მთერალი,
მოთქმისა ხმითა ტირილდენ მსმენტთა თვის იყო საწყალი,

თვალთგან სწევითდათ სისხლის ცრემლნი, გულისა ვგზნათ
ცეტხლის აღი,
მეტის-მეტის ცრემლთა დენით სრულ ყოველთ ასტვი-
დათ თვალი.

მოდან ჯანნი საზარლად სისხლითა შეუეჭრილები,
სტირინან: „შეჭეუეჩილ სისხლით ვართ გოზად შედგენილები,
„მეუე აღღუზის შეჯიბრებ ჩვენა გვდის სისხლთ და-
ღვრილები
„ხეკები სრულად აღივსენ, ვართ ოზლად ვატთა შეილები.

ვაჰ! თუ ვერ ვჭზოვოთ ვაჩად დიდებულთათა მეუთა,
„სიტყვსლე სიკვდილ გვეცვალა, სიკვდილი სოჭრთა
მკეუთა,
„არც ცოცხალ გვიჩანს, არც მკვდაჩი, გულთა ისარნი
მტებია,
„ვიჩან მეუე დაკვარგოთ, ვაი რა ცეტხლი გვღებია“.

მსწრათლად ელჩი აღღუზს ახლეს შეჩიგების სუთჩანს
წიკვად,
აღარ ინებოს გამუხრვა ჩეჩნთ ჯანთა, ჯანთ მოსკვად,
მხლლად მისტეს ნება მათდა მშეიდობით სახლად მიწკვად,
ჩომ ამტნონ თვისთა დედოფალს თავი მეთვისა გვამს
მტკვად.

ჯაშუშთა ნება მეთვისა ესრეთ ჰეკეს, მის მოხსენებად;
გეჩნების შენ სრული ნება, სიტყვსლისა მის გეძებად,
თუ ტახტსა თვისისა საძიჩით უტეკებ ჩემებრ ატებად,
თუ არა ჩისსკა მეთვისა ცეტხლად მოდის შუბსა გებად“.

ეს დედოფალს რა მოხსენდა, უსულოდ დაეცემოდა,
ხილვას თავისა მეუისა მეტ დიდად ეოცებოდა,
უღუღდა გული დიდ წყლულად, რა გონსა, მოეკებოდა,
იტყოდა რად არ ჩამქალავთ შემდეგ მეუისა?.. კვდებოდა

მარ რას ჭფერდა მწუნარებით, თუმცა მეტად ისოჭვიდა,
თავიდან იგლეჯდა თმასა რქროსოვანს, იშ, რხვიდა;
აწ რაც უნდ ბეკრი ეტირნა, მკვდას ცოცხლად ვინ
უმოვნიდა,
მარამ მეტად ამას სწუხდა, რომ მის გავსა ვერა ჭზოვიდა.

აქ დედოფალს მოასხენეს: აწ მეფე აღღუშ მოვიდა,
გაიჭრა მსწოფელ მიგებებად და ფერხთ მისთა ამბოროვიდა,
სტიროდა უსაწყლესად და ფერხთა ქვე მის ჭკოდევიდა,
მოასხენებდა, მოსთქმიდა, კანიან მეუეს ჭკლავიდა.

ეგონა გვაში მეუისა დაეგდო მინდოქსა ჭკვიდა,
და შესკამდენ მას ნადირნი, მისთვის მას არა ლარვიდა,
დიდის თხოვნით და სურვილით მის წინ, მისთვის სულს
ითქმიდა,
შეასხმიდა ქებას მეუეს ტირილით ამას მოთქმიდა.

„დიდებულთა უხუცესო, ყოველთა მეფეთა თაო,
„დიდებულთა კელმწიფეკ, ყოველთა მეფეთ სათაო,
„უძლიერესო, გოდოლო მტკიცეო უწყემთაო.
შეუძერელო, მტკიცე ტანტო მეუობისა ყოველთაო“.

„კელირსები, ბოლოს ყაშსა მეც დავეგო ფერხთ
თქვენთაო,
„შებლალული, შეწურვილი და უძირე ყოველთაო,

„კითხვარა ცრემლით მიქვევებს შეწინააღმდეგებდა მეთ ჩემთაჲ,
„წაღობითა ვინუგეშო მშვიდობა სცე შენთ კრთაჲ“.

„იგ კაიწან მეფის გამი, რომ მითაცა ვინუგეშო,
„ან დაშეკარგოს ჩემი მზე მანად საგონი ვუგეშო,
„და მისი ოქროს ქოხიანი თავსა ზედა გაუგეშო,
„ქ ვინიღო სულ უთქმული, მაშინ თუძე ან რამეშო“.

მუნ ინება აღღუზ მეფემ მუშანბაშით მის მოართმევა,
მისცა ნება სრული დაჭეოს, რაც წესად მათშია ძევა,
აღურთულონ და აღუგონ ძეგლი ზედა მას შუდმევა,
დასწრონ ზედა ქებულად კაიწან მეფე ჯაჯევა.

ჯაშუშთა მას მასწრაფელ მოართმეს გვამი მეფისა ესევა,
მას წინა გამოეგება დედოფალი შავით ევა, —
გუბოსაზედა ეწვიან და ქოლითა წამვე შევა,
წარმოუდგნენ მას ასულნი მწსარებითა საჩქევა.

შეასვენეს გვამი მეფის, სამეფო ტახტს დაასვენეს,
ოქროსოვანსა შლილზედა, მარგარიტ მეფენსა იქ სავესეს,
მოუსხდნენ მნათნი გარს მთასა, მარის ხათუნს ცრემ-
ლით სავესე.
და მათს თავსა მზე მბრწეინვალე მოშუქარედ ევა და
სთქვეს:

„ამისა წინად გიჭვრეტდით, ნადიმისა, მეფეჲ, თავათ,
„ან მიწას სახლი ჩაგიდგამს, შეგიღებავს იგი შავათ,
„დიდ მეფენი დიდებულნი მიგიწვევენ, სუნელ შავათ,
„ან სიკვდილს მიუწვევიანართ, მისთვის გმინავსთ კვრეთ
ავათ“.

„დაგვიჩვენე რაღაა ეს უკვირნი ფურცლები და კოცონი-
შავი,
„ხალი სავსე ყოველს კეთილს მოწუხი სსკათა დავათ,
„მოგაშორე, მსოფ, სსივი და ჩასკედით ჩვენთვის-თავათ
„ჩვენც ხომ დავაწინით, დავიკვირვით, ვით ფურცლები
ხეთ და ყავათ.

ჩვენ უბატონოთ გვიტყვეთ, შენ ჩასულხარ რაღაა
ნავათ,
„ნეტარ რა შესუსს ინებებთ, ვის მივეცნეთ ქათიბ წავათ,
„ვის გვაბარებთ საგუნოდ და ჩავიგვას წამთნის ტყა-
ვათ,
„ვინდა დავადებს ჩვენ პატივის, თუ არა თქვენ, ესრეთ
გუვართ“.

„ადგილი ძილი გეყოფა, რადის ხარ ჩვეული მისა,
„ინებე კიდევ ერთიცა ჩვენთვის ამოღება ხმისა.
„რას ნუგაშს გვიტყვებ ჩვენა, ესე რას მივინთხვევისა,
„ჩავათ მასვილი ქაჩაშს, არღარ ვის გვიშინის სსვისა“.

„დაგვიჩვენე დღე მნათობი, სამუარო ცისა, არეო,
„გმინთ მეფეს რისთვის შეებით? სიტყვსლეგ აგვიმწარეო,
„დაჭარკეთ სამგვიდრო ტახტი, ვართ აწ სსვის შემხე-
დარეო,
„ახვარს ჭმუნვაში ბევრში ვართ, თვალთ გვდიან ცრემ-
ლი მწარეო“.

„თვით წახველ ბაღსა სამოთხეს, ჩვენ ვიღას მიგვასარეო,
„აწ ესრეთის დალატებით, დავყვართ ესრეთ გარეო,
„ან ვინც მოვიდის აქედან, მოვითხვა დაბარეო,
„ან ჩვენც გვიშორეთ ადგილი და ჩვენც იქ დავიბარეო“.

„ჩვენც იქა გვიგე სასახლე, გარგი და აჩა მდარეო,
„რომ ყოველთვის მანათობლად, იქ იუკეს მუდამ მთვარეო,
„თორემ ჩვენცა თავს მოვიგლავთ, შაცდურისა მივაგვარეო,
„ნუ დაგვკანტე სულით ხორც ცათ და ეჭიმი მოგვკვარეო“.

„ნეტამც მენახე ცოცხალი, რომცა რომ სისკლსა
ანთხევედი,

„ბრძანებდი დარიგებასა, არ ვის არ დაიბარებდი,
„კითარ მოვიხდა აწ ესე, რომ მათ გელსაც ვერ დარევედი,
„მაშ რათ შეხველი ცხარს რმისა, თუ ხმალს სისხლშიც
ვერ გარევედა?

„მანად უამს ვზივართ მაშვრალნი ცრემლითა შამამ-
ხმიერა

„კაიჩან მეუვე დაკვარვით ასოვანი და ძლიერი,
„მამაცი, დიდი მხედარი, მშვენიერი და მივთიერი
„აწ აღღურს მანად ვმსახურეთ, ნუ შევიქნებით მშიერიი.

„კაიჩან მეუვეს ნეტარმი მიწრულების დღეობით,
„წარსრულ არს ამიერიდგან ჯეჯევა ღვთისა წოდებით,
„გვამი ამუშვრეს ხალხამით, სამარედ მიაქვსთ გოდებით,
„თვალ-მარცხარითის რქრამს გუბოთ სამარეს დადებით.

„დასაფლავება შესრულდა მისხედა ძეგლის აგებით
შეწირვით ლექსად დაწერა მასისა მხნეობის ქებით,
ესრეთ გულისა სავლავად, რომ მკითხველი ვერ დადგებით,
„ეს დიდა კაიჩან მეუვე ჯაჯევა მტვრად წევს, აქებდით“.

იმ დამეს მუნ დაივანა აღღურს მეუვემ თვისის ჯარით,
მეორეს დღეს თვით წავიდა, ბიბორ დასვა ჩენენს, ამით

ივეზიროს და იმთელობოს და შეჭკობოს სარჯი წამით,
ღ ყოველს წელს ალღუს მეთვის იქ მიატოვას ოთხი სამით.

აწცა გონება მივაპყრათ, თუ რა მოხდა ნონთა შორის;
რას ალღუსონ წამოვიდა, თუ რას მოხდა ნონთა შორის,
შეიტყვს ყოველთა ნონთა სიკვდილი კაიჩან-შორის,
წამოეკებნენ მიმაგალს ძღვნებით, ეს სმა ან ანს ჭორის.

ყოველი თვით ქვე დაეგო უმთეროსი გინა თუ უმტრო,
ერთი ერთმანეთს სცდილობდნენ, ვინ წინ პატოვას მიუსწრო,
რომ კელმწიფის წყალობამან მიიღოს უფრო ისროლო,
ყოველგან ძღვნები შესწირეს სად გზა იყო გან თუ ვიწრო.

ნონთ კალმუხთა ქვეყანა მან სრულებით ხელით დამპყრო
მტლად მონღოლთა ქალაქით მათით ერთის ხმით შეიპყრო
ესრეთ, რომ წინ მოეგებნენ ლანგან ლამპრითა წაიპყრო
მოჭქონდათ სინებით ძღვენი, ოჭქონსა ლანგრით ამიმხრო.

აქ ნონთა სამნი ქალები წინ მოეგებნენ შეგნებით,
ელეონ, ელიჩონისა და ლესტანისა ძღვენებით,
მჩაკალნი ასლდენ მათ მშეგნნი და მოუძლოდენ ცხენებით,
ალღუსონს წინ ძიხს დაემხვნენ, თუ რასა დაჭბადნენ ცრემ-
ლებით.

მწარეთ მოსთქვამდნენ ტირილით მამან სიკვდილს
და ოხრობას

„დიდად დიდო კელმწიფო, ნუ მოგვაპყრობ უარეს ყოფას,
,, შემდეგ ჩვენისა მამისა, თქვენა გზოვებთ ჭაბუკობას,
,, შენგნით ველთ პატრონობას, წყალობას და ყრმთა
მეობას“.

„გიცით ჩვენო ხელმწიფეო არ წაგვიხდენ ამაგობას,
„ღ შეისმენ ჩვენსა თხოვნას და ცრემლითა ამა თხრობას,
„მოწყალე ხარ მეტად დიდად, არ მოგვიშლი სულთა

„თქვენ საქებლად ჩვენც კაცოცულებით არ ინებებთ სულთ
გაყობას“

„აწ ყოველი ჩვენი მკვიდრად აწ მიიწოდებ ამყოფას,
„თავად მთავრად და ხელმწიფედ ჭკიებით მარად ამყოფას,
„ჩაჩდასს ლხინსა ღ მეჯლიშსა მარად უწყით ვაჩგვს ყოფას
„სამუდამით დავიანეთ ტასტსა ზედა მარად ყოფას“

„სახლნი, კარნი გაწყობილნი კაშენი გარს გალავ-
ნებითა,

„მწვანეთ ხეთა ჩრდილთ ჩაჩდასი თვის საცხორავრ
სამყოფითა.

„აღისიფენი ჩაჩდას კარენი, სასკენი მწყობრობითა,
„სრულ მიიწოვით სასიამოვნოდ და დამკვიდრდით მშვი-
დობითა.

„სახლნი, კარნი აღმასებით შემკობილნი ვიდებითა,
„წინ მიხდარნი მშენიერი მწვანეთ ყავილთ ვაჩდებითა,
„საკსე მრავლითა სამოთხას უშკენესთ ყავილებითა,
„შემოსტინიან მხედველთა, შექს აწვდიან მკიდობითა.“

„მრავალ ფენნი ღ სხვა ღ სხვა იგი წალკოტის ხილები,
„ტურთვად სდგანან მრავალ-ფენად ყოველ თვალთ მოსაღ-
ხინები,

„თვითეს კორდსა ზედა ჯგუფათ ია იყენენ გაშლილები,
„კარდნი, ნარგიზნი, ზამბახნი, ფენად ყავილ თვით
შლილები.

მხედველთ გონებას ტაცებენ თვალთ სახიანონი ფრან-
კლები.

წაღვრეთს ამას შინაგან აუზნი სდგან აღვსილები,
აღმასებრ მღწანწკარებენ შუას მისსა წყაროს წყლები,
უწვდად მშვენიერად გალობენ ფრანგულნი ბუღბუღ-
მეცხსლები.“

„თვითღს თვითღს ნაბიჯსაზე იდგნენ ვარდნი გაშ-
ლილები,

„წყაროსთა მათ გარეშემო გაშლილ იუენენ უკვილები,

„სათუთ-ნაზად მდიმარებდენ თაიგულად შეკრულულები,

„და რტოთაგან ამოსტყეოდენ გასაშლელათ გუგულები“

„ესრეთ იყო ნონთ წაღვრეტი, ძაგრამ ენას კესა-
წყლები,

„თავსა ამ წაღვრეტიბისა თლილად იდგა მათ სასლები

„მარმარღღს ქვით ნაკები, რქრესა ზღუდით ნაკები

„ჩაჩდასნი ქქონან სულ გარსა საკერდის მღკმარუ-
ლები“

„ზედ ვაზი იყო მწვანეთა მშვენიერად ასულულები,

„ტეკან სრულნი, შემწიფულნი, ზედან ესხათ გასულულები

„თვითღ თვითღ წყრთის სიგანეს ვარდა იქ აღმოსუ-
ლები,

„გარეშემო წყარო უკვიდა მათ ქქონდა სინარულულები“

„მათ შუა რქრეს გალიით იუენენ ჩიტნი კიდებულა
ვარდის ჩიტნი ძეტად მშვენი ერთმანეთს გადვიდებულულები

„ურთი-ერთს ელექსებიან, იუენენ წაკიდულულები

„მკვირფასად იუენენ ნაშოენი შოარას მსრით მოსუი-
დულულები“

„სასლს თავს ედგა გვირგვინები ძვირ თვალთ მ-
კირწყულულები
„შოკით მსკდველთ თვალს სჭრიდენ, ივენენ გულისთ
დამწყსულები,
„ბანზედ მწვანე ყვავილ კვლი, ზედ ტახტები დადგმულულები
„საკსე იყო მარგალიტით და თვალუბით შუაგულულები“

კანნი ქქონდათ გარეთ ვერცხლის ფერის ყალბს ჩამოსხმულუბი,
„შოგნით ოქრო დაფანჯრული მშვენად გამოსახულუბი,
„ფანჯრები ქქონდა ჩოროლისა ტურთად აფერადულუბი,
„შეკადრად იყო მოჭედული ფანჯრები და სასულუბი“

აქა მეფე აღღუზონი სატახტო სასლსა იწვიეს,
წინ მოეგებნენ ვეზირნი ნონისნი ტახტად ისვიეს,
ქაბაირ, საჩათ და თიბაყ თავს დახრით გელნი ისვიეს,
და ქურფუბატრი ნაზირსა წინ-მიძღვალა ჭსძღვნეს სიტ-
უვიეს.

წა დასჯდა ტახტის ძვირ ფასსა მონღოლთასა ოქრო-
სიეს,
ხელს იტვირთა მძლევი სვიპტრა, გვირგვინი ოთხთა იგჭიეს,
ოქროსა სინით მოაჩუკეს თავმულ დრეკითა იქ მიეს,
თავსა დადგეს მეფესა — მაღლობა მისძღვნეს დემკრთს
ცოეს.

თავსა ადგნენ მეფეთ ძენი და ასულნი მის ხმიერსა.
დაჭბრძანდა და თვითანა სინარული უდგათ ერსა,
გამოხდა წყალობისა ხმა: „ჭშეება ქქონდეს სამ წელს თემსა“
ჭბრძანა მეფემ: „მოუწოდეთ დედოფალსა ჩემს კთერსა“.

ამ უმად ეთერც ეწვია დიდას დიდებით მოსული,
ჩქროს ქსოვილსა გაგებულს ატარეს მზე აღმოსული,
სადღღოფლა იგ კვირგვინი მიაგებეს იქ ყოფილი,
ჩამელისა მიმჩთმეუნი იყვნენ მეფისაშინ ასული.

მოაბრძანეს, ტახტსა დასვეს იგ შვენებით დიდებული,
აქ მსწრადულ თვითათ სანჯანთა მორთვეს სალამ ძლეული,
ყოველთა თვითად შესწირეს ძველნი მეტ დიდად ქებული,
ჩამელთა თვის ჭკვირდებოდა ეთერი განათლებული.

მეჯლიში დიდი გასწიეს, მოძღვრალნი წინა წვიეს,
მასხალნი და თავთის კუბრნი აღანთეს ცად მიაღწვიეს;
თუ მეორედ დიდი მეფე აწ აქ კურკეთ, დაიწვიეს,
მარწყალისა ყოველთადმი, უმანო საზარხო აღწვიეს.

ჩა ნადიმი განიყარა ყველა თვის-თვისად მიბრძანდეს,
ხალა მეფემ ეს ინება მონღლელს უღდან ვეზირ ჭბრძანდეს,
იკეზირას, იმთელაბელას, ხარჯი ჭკრიფოს, მოუმზადეს,
ყოველს წლივს მეფეს მოართვას, სადაც იგი ტახტს და-
ბრძანდეს.

მეორეს კვირას თთვისასა იმავე წლისა უამებსა,
აღიბარება მეფე აღღუზ იახლებს დიდთა ვამებსა,
მეფისა ნონის ასულთა — სამთავე იმა ქალებსა,
ღ თხთა ვეზირთ და ნაზირსა ქურჭუფათსა დიდ ნაქებსა.

გაქსა ერთუა და თან ასლდენ ათანის ვრთნი ბევრები,
მოუძღვრდენ და მოჭმლვრდენ ჯარის სხვა და სხვა ფერები,
შემგობდიან ლექსითა ათანის ქალაქს მკვერები,
თუ დიდად დიდებულია მეფე აღღუზი მსვერები.

კეთილ მშვენიერად მოხმანდა მეფე აღდგომის ჩე-
ქეთოს,
თვისეუ ღვთავე ქალაქსა ტახტს დაჯობანდა მსედაწთ
ქეთოს,
სანოგანნი თან იწევია ორთა სამეფოთა მკვესეთს,
მეფელიშსა ბოლქს დიდისა ხე იტყუდა ესრეთ—მეფეთს:

„ამოხსი მკვესთა მკვესანთა წინ გაუგონდებთ ბუ-
რთი,

„თვისსა ძალზედ დაეზურება ანსად ახსოვს დროსაწურთი,
„იტყვის ქვეყანა ჩემია, ან ვინ არის ჩემებრ უმრთი,
„ბოლქს ნახვენ თვისთ დამხობას უმასსრეთ ამითურთი“.

„ერთსა ბაღსა კარდი იდგეს, მას მუბაღე თავს დაუ-
ლიდეს,

„გარს არტყმიდეს ღობეს მკვიდრსა ღ მარადის მას ჭრვიდეს,
„აჭყუაბდეს ამუშეკრებდეს, მეტ სსკათ მოჭრას ანწავიდეს,
„ამისთანა უგუნურსა უნდა ქარი აღგავიდეს“.

გასასაჲ რომ მთხრებლს სთხრვიდეს სსკათა სწადდეს
მას შთავარდნა.

„დაივიწყოს ყველა თვისი წარვიდეს მის მთხრებლს და-
ბარდნად,

„უეჭვოდ თვით შავარდება ღ კარგად ჯურღმულსა ვარდნად,
„სული ჯოჯოხეთს ეწვევა, სორცი მსეცთ ეცემის
შთანთქმად“.

„საყვანისთვის უმჯობეს არს ცუდად ყოფნას ნადი-
რობა,

„ამის შემდგომ ყოფა ქცევა, მოსაწონი გაზდილობა,

,,ისილას დღენი კეთილნი სიღამოა და დილაა,
,,თუ რომ მოემერ თქვენც იტყვიით გავათათ ნადიმობა“.

,,ერთი ესეც, გულის მძებრთვის, ხანგრძლივ იუას
ჭიდილობა,
,,ერთი დასცემს თუ მეორე ორსავე აქვს წადილობა,
,,თვისს ძაღსედ მხალად დამნდეს აქვს ეშმაკისა შვილობა
,,თუ რომ თქვენც ბრძანებთ, კაქილნო, აწ გვეყოფა
სადილობა“.

პირველი ნაწილის დასასრული.

II.

გამართვა ამოსარჩედ და დაპერობა მისი.

„ესე ჩა ჳბრძანა მეუემან კმარება სუფრის ღხინისა,
 „ამ წამად მკემე მკვიდა გარდანახადი ჳინისა,
 „მუხლ-მოდრეკილი დაკარდა მიწად მკაცრელი ჳინისა,
 „შესტირა: „მეფე! ბრძანდებით განმქარებელი ჳინისა“.

მეფე აღღუზ ჩა ისმენდა, სთქვა: თუ „ვინ ხარ?
 განკვირებით,
 „სით მადისარ, ჩას მენუკვი, ვისგანა ხარ გაჭირვებით?
 „დაჯექ, მითხარ ეგელა წველილად, გაგისტუმრებ ღვითი
 ღხინებით,
 „ჩადგან ჩემს ტახტს დაუჯე არ გაგიშვებ დრემლთ დი-
 ნებით“.

„მჭვიან სახელად მე ასლან—მიწოდებენ გამრეკელად,
 „ამოსარჩის მეფეს ვახლდი არვინ მჯობდა ძალით ხელად,
 „გეყავ მტერთა ამომწვევტი, სისხლის მღვრელი მათი ველად
 „ეგელა მეფეს დავამონე, ვინც სწორ იყო მისდა ძველად“:

„ერთსა დრელსა მტერი ვინმე წასდგა ჩემზედ შემასმე-
 ნლად,
 „მეფეს უთხრა ზაკვით სიმტრე, ცდუნებითა შექმნა
 ელად.

„მეფე სხვისა სიტყვის მსმენი, მწკაფელ შეიქმნა ჩემზედ
 ელად,
 სთქვა: „თუ მოგელა, არ დავზოგო სისხლ მისი მოკრ-
 წეო ველად“.

„მე ამისა გამგონესა, გული შემექნა წყინებით,
„ვსთქვი, თუ ღმერთო შენ ხარ ღონე, გულმდუღარად
ცრელმთ დინებით,
„მიშველე, აღაღს ნუ მომკლავ, არ მოკვდე მტრისა ბი-
რებით,
„შევსთვალე: შეფეე! იყავით უხემოდ ვარკად და ღსი-
ნებით. —“

„მე გამოვლენე კარნი მთისანი, ვნახე ჩემგნით ჭირ-
ნასულნი,
„უთხარ: ვინ ხარო ჩემნი კერძნი, ანუ ძმა და ერთ-
გულნი,
„მეფე სიკვდიდ მე შემომადგა, გაასარნა მან ორგულნი,
„უველა მტერნი გამიცხადნენ ვისაც გულთ ასლდათ
დანერგული“.

„მივმართე ქალაქს გოჩანდსა, ტურფას და კარგსა
გებულსა,
„მივსწერე წიგნი ვეელასა, ერთგულთ ჩემ თანასლე-
ბულსა,
„მოდით და მნახეთ, აქა ვარ, ნურ ვინ მყოფთ დატევე-
ბულსა,
„ვისაც რამ გიჭირთ მე გილხენთ, გამოეთუებთ ყოვლით
შეებულსა.“

„მსწრაფლივ, მოვიდნენ ვეელანი, აწვინ გახდა ურნი ჩემი,
„ერთი სამთავრო შევეკრიბე, დავიმონე ერთობ თემი,
„ვეელას კარგა უსაჯევი, ვასახლე თავი ჩემი,
„მეფე ვეელას დავიწუდათ, რიდი ქქონდათ ვეელას ჩემი“:

„ესე რა ესმა მეფესა, გახდა დიდად გულ-მაწუხად,
„მძანი ჩემნი მეფეს ახლდნენ, მათ დათხრავა ეს მუდარად,
„მიდით მოჭკალით თქვენი ძმა, და ეკვე გულ მდუღარად,
„რატა მითხროთ არ გიმტყუებოთ ამა საქმის-სამუდარად.“

„მძანი ჩემნი შეიტყუებენ, ჩემს საკვდავად ვასაგდებად,
„არ ვიტოვდი შემადინეს, მითხრეს მოკვლთ შენად
შეებად,
„შემოვიდნენ ჩემს ქალაქში, მსწრაფლ შემექნენ ცეც-
ხლის მღებად,
„გამოვარდი, წამოკვლი, თქვენ მოგმართეთ ჭირის
მშეებად.“

ამ თხრობას ისმენდა მეფე ძლიერი გონივრად,
„შენ შემამთვიცე ერთგულად, რომლით გაგხადო ღო-
ნივრად,
„სვიპტრას ჩემსას შეემონე, იყავ ჩემს სახლში გონივრად,
„გამყოფო პირველს პატივში, გაგხადო ძლიერი ღო-
ნივრად.“

მუსლ-მოდრეკილმა შეჭვიცა, ღმერთი ჭყო მისად
თავდებად,
სვიპტრას მუსლს მისსა ჳამბორა: „მამეტ იმედი საშეებად,
„ვერ ჳზოვოთ ჩემსედ ერთგული, ამას არ ვიტყუი
ქალებად,
„როს სავნეთ განსოთ თქვენს კერძოდ მიძს მარად
თავის დადებად.“

გადასდა უაში, წინა თვე, ანუ ერთი წელიწადი,
უბრძანა მეფემ გამრეკელს, მიწსა-ხანთან ელხად წადი,
ექს წიგნი მოსაშველი ამის გულის მონაწადი,
შიგ ეწერა: ქრისტიანსა მომეტალე, შორეუ წადი.

ვიტი მუჭას მაზირებ, შთაგადვია გულს გვარძნილი,
აწ გასმია დიდი ნაქები გამრეკელი, თვით სარდალი,
ბევრს მტერს თავი გაუზენჭვა, აღუძვრია მათი წყალი,
მტერი ქვეშ გაუფანტვის, სრულ ამოსრის შეუწყალნი.

რა მიწსახან პირდა-პირობით აღღუსონს გერ შეუ-
ვიდეს,
მის ქებულს სასიკვდინოთ გულში აზრი შეუვიდეს,
შავი ჭაზრი მის გონებას აბნელებდეს აურვიდეს,
მიგვსავნი გმირს უცებ მოჭკლავს, მისთვის მსწრაფლად
მომართვიდეს.

დროსა მას მიწსახანისასა განმოკლეთ ვინმე მხედარმა,
იკადრს მეუის აღღუსის ახლო დგომს მიმდარმა,
რათამტა ეტა გვერდს ისარი მეუისთვის მიმდარმა,
მას დროს დიდმან გამრეკელმან ჯილით მოჭკლავს საჩასკარმა.

ამა უამის სიკვდილისგან მეფე იხსნა ამაგდარმა,
მეფემ უწოდა მას მისთვის მარჯვე აწ გძლო მეომარმა,

ამისთვის უბოძა მეფემ ვაჭილ საწდლობა მის მარძა,
ამით ჩემს წინ იმსახურე, ან რა კადრეს ჩემსა დარძა.

ერთი მონა შემოვიდა მეფისა წინა მთხრობელად,
„სამნი მონანი მოვიდნენ:—ამოსრის ელჩნი, მთხრო-
ბელად,
„რა მეფესთან ვართ მოსულნი, მეფისად სიტყვის
მთხრობელად,
„შირის-შირ გვინდა რომ ვნახეთ, გავსდეთ ჩვენც მისა
მცნობელად.“

მეფემან ბძინა: მოვიდნენ, აჩიან რისაც მთქმელები,
რა შემოვიდნენ სიმდაბლით ექმნათ გუჯს კრეუთ
კელები,
სკამები მიაწვეს, დაბმანდნენ, მადლისა გარდამ-
ხდელები,
წიგნი მიაწვეს მეფესა, მეფისგან მონაწერები.

ეწერა: „მეფევ ვით ჭბედავ ჩემი მტრის შეუვანებასა,
„უწოდდე მოგვიფხვი ძიერთ, მოგიუვან ჩემსა ნებასა,
„დაგწავ ცუცსლისა აღითა, აჩსად გადიჩსებ შეებასა,
„მხათ იყავ, ბძმოდად მოვდივარ, ან გახდი ჩემსა ნებასა!“

მეფემ მისწერა მწერომალემ: „არ დიჩსსარ მე-
ფეობისა,
„ვინ ხარ მომიწერ მონებას, ვით ჭბედავ მაგის თხრობასა?
„იმ გვარს სინანულს ჩაგიტდებ, ვერდა მოხვიდე ცნობასა,
„ჩემის შემბით ძალს მოაკლდე, მთხროვდე ქვესკნელად
მხობასა.“

ესე წიგნი რა მიაწოდეს ძლიერს ამოხარის მეფესა,
სთქვა: „კით გაჭბუდა ძიწურა ჩემებრ სისხლის მჩქევესა,
წარგზავნა, ხალხი შექვიბნა: „უნდა მიუხდეთ მეფესა,
„კახევენ ვითა დაკამხობთ მტერსა და სისხლის მჩქეველსა.

ხალხი რა შეკრიბა, უბრძანა, გმიროთ თვისთა ვეზი-
რებსა,
ანთირ, აზაფრ, ბელთიარს, აქებს გულად, ვით გმირებსა,
„მითხაროთ, რაგორ ვქმნათ, ვით გაუძლებთ მისსა ზა-
სუხას გებას?
უთხარეს: „მეფეა რად სწუხარ, გავხდით ჩვენსა ნებასა.

შეკამბეს ჯარნი უჩიტხვნი, გემებით ცხენოსნებითა,
ზღვასა გამოკლეს მრისხანედ, ბრძანებით მეფის ნებითა,
იმედობდნენ და ამბობდენ: „დაგვიჩება ღვთისა ნებითა.“
„აღღუზს დავიპურობთ მშვიდობით, წამოვალთ ღნი-
ნით შეგებითა.“

მოვიდნენ ჯარნი უჩიტხვნი, დადგნენ საომარს ადგილსა:
„მოკედით თქვენსედ, საომარად სიტყვას მოგიწოთ
ნამდვილსა.

„გამოდი თუ რამ ძალგიდვით, მოგსულვართ თქვენს
ადგილსა,
„მუქარას გვწოდით, მაგრამა, რხრად გიმეფებთ ად-
გილსა.“

მეფემ აღღუზ მსწრად შექვიბნა, მეომარი თვისნი
სზანნი,
სხვათა მისწერა. „წამოდი, ვინც ხარო გემო ჩემთანნი,
„აღიხვანტერ მეფე მებრძვის, წამოდი მასთანნი,
„თქვენც ნახეთ მისი შეძლება, თუ ვით მიეტყვით ზიანნი“:

უღდან მთავარი მოვიდა ნონის ქალაქით დიდებით,
 უწინსვნი ჯარი მას ასლდნენ, სულ დაგაზმული ცხენებით,
 მათსა წუობსა და ძალ-გულს ვერ ვინ გამართვეს
 ენებით,
 ბიბოჩ მთავარიც მოვიდა კარგის მკობლის ჩენსებით.

„ბიბოჩს უბრძანა ალღუსა გამართვა მარცხნის მსარესა,
 უღდანს უბრძანა: „მწრათულ წადი მოადექ მარჯვენის-
 მსარესა,
 „მე პირის პირად მივმართავ, ომებრ უზენებე მწარესა,
 „თქვენც ნასამთ იმის დამხობასა ვით დაუბნელებე აჩქარა!“

მოსსენა მეფე ალღუს ასლან გმირმან გამკვედმან:
 „თქვენის იმედით, ძლი მათი ამოწვევით ჩემს კედლს,
 „მთანი ნახოცი ლაშქარი ვერ დასტაოს მთა და კედლს,
 „თუ მიბრძანებ მწრათული წავად, მოსსენა გულოციხელმა.

ბრძანა: „წადით და შებით, მეც ვიუფებთ შორი-
 სლო,
 „მეღავსა ჩემს ვინ დაუდგრობს, ვასაც კელი ჩემი ვსლო,
 „მტერნი ჩემნი ვითა ჭბოდვენ, რომ მოდიან ჩენისა სლო,
 „თუ დამჩნება ამოსანი, შენსაც ადგილს დაგასასლო.“

შეიქნა ომი ფიცხელი, მტერთაზე სასარელია,
 მათის უწყალო ხოცვისგან სისხლით მოიწყო ველია,
 სთქვა ამოსანის მეფემან! „სიცოცხლეს აღარ ველია,
 „რავედ შევები ღომ-გმიერთა, რად გამოვიტერ უელია.“

ესრეთ რა ნახეს მწუსარედ ვეზირთ აღასკანტისათა:
 „მეფეც რად ჭმუნავ უწყალოდ შიშისა გამო მტრისათა,

„რად რამ მოგვივა გამგების გამო ცისითა!
„ხვენ გავალთ მათზე საომრათ არ შევშინდებით მისითა.

შესთვალეს: მეუფე არა სჯობს ესოდენ სისხლთა
ულეტანი.

„მეფე მეფეზედ გავიდეს, გაშინჯეთ თქვენი მხნე ტანი,
„ვეფინი ვეფინთ შეგებით, ვის მიხვდეს, ვინათ
ულეტანი,
„ვისაც დაჩნება, მას დაჩნეს, რათ გსურთ საღვთის
ულეტანი.“

აღღუშმა ბრძანა: ჭეღმეორო! გელირსე ამის სმენასა,
„ლომსა თივანი ვით მითსოვს, ვითღა მოვიდე თქვენსა,
„მთლად დაუგარგავს გონება, შეუცდენია ზენასა,
„გავალ, ძანამ თქვენც ნახავთ მის კვლად სისხლის დენასა.“

აღღუშს გაბრძანდა, საომრად დასდგა ველზედა, ვით
კლდე მუწი,
შესძინა: „ვინ სართ გამოდით, ვინცა სართ მკლავად
ჩემი დარი,
„არ ვინახავთ ვგონებ ჯერეთ ვმიწას მოზავსად ჩემი მხარი,
„ვერ ვინ შემძკავს აქა ვდგევერ, ვით უძრავი მთანი
მუწი.“

აღისკანტარ გამოვიდა ტანის რხევით გულადად,
მსწრაფივ სმაღს სელი გაიერა, აღღუშს შემოჭრა
გულადად,

სმაღსა ფარი შეუშეკლა, იქვე სდგა ისევე გულადად,
უთხრა: „ცდადი ნუ ზოგამ, თუმცა გაჭებენ გულადად!

სამ გზისა მისცა მან ნება აღისკანტარსა დაკვრისა,
ერთიღ არ მოხვდა აღღუშსა, ბედნიერებად არისა,

აღღუსმა დაჭკობ განჭკობთა, შუქნი მოუგლო მოვარისა,
მოჭკობ და უკელო დაიხერო, გლოგნა მიმადლნა მწარისა.“

გეზირთ ნახეს სიკვდილი თავიანთის მეზატრონისა,
სიძწარის გამო მიეცათ დაკსება სრულისა გონისა,
რს სტნეს შეწუნდნენ უწულად მოკლება თავიანთ ღონისა,
სჭთვეს, რს გახდების მეუგესთან შებმა და რძი მონისა.

დაკარდნენ მეუის წინაშე ვედრებ ღონის ძიებად,
მეფეე! დაკსასეთ ცის დარად და მანათობლად მთიებად,
„ნუ ამოგვეწვეოთა უკელოთა, მოკვლეთ სამართლის
ძიებად,
„ამოსრის ქალაქს კვლთ მოგცემთ, გვექმენ მოწულად
მთიებად.

„მეფეს არა ჭშენის მეფესედ უშუქრად გათასნირება,
„არ ვარგა გათასნირება, არც სწოლის განაშირება,
„თვით მეფე იყო ძლიერი, აქნდა უფასო ღირება,
„მკვდარი წავიღოთ ადგილსკე ვაღირსოთ ქვეყნის შირება.“

აღღუსს რა ესმა იჯა, შეექმნა მას ბრალული,
ესრედ იმწუნს მასსედა, ვით რამ ჭჭონდა სი-
ბრალული,
უკელო დატებო იმედით ხანლხნი, რძით მოლაღული,
იმედი უთსრა უკელასა და აღუთჭვა სინარული.

„აღღუსმა ბრძანა მოტანა უფასო ვარგის ეტლისა,
ზედ მეფე დასდეს, მტირალთა ცეცხლი აკეზნოთ აღისა,
მთლათ მოსწულათ მათ და გეზირთა ჯული მაცარი სულისა,
ესარებოდათ დანახვა, მალლა ახილვა თვალისა.

წაიღეს მეფე თვისს ადგილს დიდისა მწუნარებითა,
აღღუსიც თან წაჭკვათ დიდებით, ვით მოუვარეს ტყობითა,

სტირლდა მისა დაწათა, სიტყვებს უძღვნიდა ქებითა,
კუბნებოდა: ცოლ-შვილი დასწვი ცეცხლისა დებითა.

ზღვასა რა გაიკლეს, იხილეს დედოფალი პირ
მხოკველად,
იტყვის: მეოვე ჩვეული ხარო მონადირედ მთა და ველად,
რათ არ მეტყვიო სიტყვას ტებილსა, მხელავ რადგან
ცრემლის ძღვრელად,
„რა შეგცოდე, რომ მიწურები, ვინ გაგხდა ჩემ-
ზედ ხელად?

„ქვეყნისა დარო მეოვე, მე გულის წყენა არ მანია,
„შენზედ მჯობნი არ ვინა მყავს, ცნას ქვეშე ვინ მანია,
„თქვენ მწერომალეს უტყვად გხედავო, მითხარო ცუ-
დად რა მანია,
„ჩვეულებრივ ხმას არა მცეთ, ჩემგნით წყენა რა განია?“

„მუხლთა გეხვევი მეოვე, მაღირსე ტებილი უბნება,
„ხმას თუ არ გამცემ მოკვდები მეცა გულ ლასვრის ბრუნება,
„მზე დამიბნელდა რა გხედავ, არ მესმის თქვენი უბნება,
„რათ დამწვით ცეცხლით უშრეტით, რათ შეატყალოთ
ბუნება?“

„მეოვე ბძმენო რა გიუო, რაც მიგიძღვნიათ მუდარად,
„რათ დაგუჭერთ ყველას ყელები, გაგხადეთ მტერთა
სუდარად,
„ვისდა გვექნების ნუგეში ზატევის გების მუდარად,
„უგუნისა მდენ გაგხადეთ ცრემლისა ძღვრელად მდულარად“.

აღღუხმა ბძმანა: „ჩუ დაო არ გვსურებია ჩვენითა,
„მონდომა მათზედ, სიკვდილით მოკვება ამის ქვეყნითა,

„თუთვე შიჳის-შიჳ მობრძანდა, ან მცნობკან, რისთვის
წუენითა,

„ცხენდა-ცხენ ჩემსედ მოვიდა, გაგხდია ცრემთა დენითა.“

„მე ვერ ვქმენ მისი მუქაფა, უძღვრე პატრივი მეფეთა,
„ჩემებერ ვის უძღვნავს პატრივი მტკიცათთვის მხევეეთა,
„პატრივით სახლსა მოვართვიით, ვით წესა აჩის მეფეთა,
„თქვენც პატრის მოგცემთ რაც ძალ-მიძს ვით მშრომე-
ლსა მეფესა.“

„მეფეთა გხადით ღამ-კმინად, კლდედ მტვიცედ
ანდამატისად,

„ვით მოვლას აღღუზ მეფემან, ვით შავარდი კელად მისად,
„დაკვრა მათი ვით შეგვექმნა რისხვად დიდის ძალის რისად,
„რათ გაგვსადეთ მდარი სსვასედ, შემცრქერი მეფედ სხვი-
სად.“

მერე შესთხოვა აღღუზონს დედოფალმან ესე თხოვა:
„თქვენ მალალე ხელმწიფეთა! შეისძინეთ ჩემი თხოვა,
„მეფე უმხერი, მუფი მეფა მილანქრისა იქ გამთხოვა,
„მიბოძეთ ნება შეიტყოს ძმისა სიკვდილი და მოვა.“

ჭბრძანა: აღღუზონ მეფემან: „ვინც გნებავთ ის გაგზავნეთ,
„როგორც გნებავთ ისე ქქმენით, თქვენი ვეზირი გაგზავნეთ,
„რადგან ისიც და უფიფა, მეფისა ამისა სათავნეთ,
„ნულა აუფენებთ, უბრძანეთ და დღესვე ჩქარა გაგზავნეთ.“

უბრძანა ანითის ვეზირს: „მსწრათლათ შავითა შემოსა,
„წასვლა მილანქრის ქალაქსა მეფისა, მის სათემოსა,
„განცხადებდა ძმის სიკვდილისა, თუმცა შავიცა ეძოსა,
„მარამ აწ ესრედ უამბოს: თეთრი შავად შავემოსა.“

III

აქ ამოსარის სამთავროს თავის დაკვირვებად აღსრულდა.

მწიფად შესტა შავსა ცხენსა, დადი ანთარ ვეზირი,
გაქმანთა შეფასაგენ, შეფას უსხდნენ ბჭე და გზინი,
მათ ჭქუნდათ გამარჯობა დიდი, თუ სად აქვთ გასაჭირი,
შეფა იფდა ტახტსა თვისსა, არ მტნე, თუ ელმოდა ჭირი.

„შლიერი ბრძევი კელმწიფა ჯნუადა მუსიკოვანი,
„ჭბრძანება ვინმე შეფეა აღსრულნი დიდი ხმოვანი,
„მოდის ჩვენსედაც წაქტევენად, ამბობენ მძლავ მფრთოვანი,
„ვათ თუ ჩვენს სამეფოს ტახტსაც შესძინა უოხეს ჭ გლოვანი?“

„მოგვივა დიდი სირცხვილი, თუ ჩავტვიკდით წატებაში,
„თქვენ უხუცესნი მთავარნი, აბა შედით გატებაში,
„როგორც სტინობთ, არ სჯობიან რომ გავკოვანათ დელობაში
„რამი უფოთ, თუ მივეტნეთ უომრათა მშვიდობაში.“

მათ უხუცესთა მთავართა მოახსენეს: „კელმწიფოა,
„არსად თქათულანს უბრძოლველად თუ ვინ ტახტსა ეწიფოა,
„გვირგვინი თავსა დაიდგა უომრად მოაწიფოა,
„ან უღავწოდ შეფედ დასჯდეს, თუ არ გამოიწიფოა.“

„გვბრძანებებს თქვენიცა აღვასრულოდ ჩვენც ისაა,
„უომრად რომ მტრის მივეტნეთ მესა გავკუთსეუ ცისაა,
„მაშინ ჩვენც შადს თუ მოვისკევთ, სმა გვექნების დედა-გა-
„არ გვექნების პატოვდება და სასელნი კაცისაა. [ცისაა,

ამით კელმწიფა ჩავარდა მეტ დიდად დაფიქრებასა,
თითქმის შეჭკრთა, შეიჭკმუნვა, ვერ მოელოდა გონებასა,
რამ მოეგო თავისეც ცნობა: ჭსთქვა დავანთქოფოა გონებასა,
„და ცუდათ არ მივეტნევი, ვინც ვინ იყო მის ნებასა.“

„რას ჭსჯობიან ჩვენს ვენათ, ჩქარს ენახათ თავდაჯივი,
 ,,ცინე ქალაქნი ამაგრეთ, მათში მსხდარნი: ყანდაჯივი,
 ,,ფრთხილად იფავით ფოკელნი, მეცინოვნე, ჯანდაჯივი,
 ,,შეცრათ არ ვინ დაგვესხას, არ წაგვართვას თავდაჯივი:“

„ფოკელმა კაცმა იქონის რთ-რთხი გუდა ისარი,
 ,,თითომ რ-რნი მძლე მშვილდი, ესრედ ძალი იგისარი,
 ,,არ მოსცდენ თვისსა ძალებსა უსარგებლათ ისარი,
 ,,და კარგნი ცხენი მეწანნი ზედ მჯდომთა თვისა ეს არი:“

ესე სმობა ფოკელჯან იფო, არ ვინ უჩნდა შემამტერი,
 ჭსთქვეს თუ ამოსრის მეფემან დაიმონოს მეფე მტერი,
 რაღად გვიინდა მამან ბრძოლა ვის დამია მის მეფერი,
 თუ არა და ჩვენც შეგვრთდეთ, მეფისადმი, მისამშერი.

მეფემ ჭბრძანა გაგზავნა ამოსრის ქალაქს კაცისა,
 გრძნეულთ უთხრა: ,,მსწრაფლივ სტანით, საჭმე მეფის
 მამაციის“

მსწრაფლ გაფრინდენ ბრძანებითა იგ ჭყრნი ძალსა ცისა,
 რა მივიდნენ ქალაქშია საჭმე შესვლათ ცისა...

ამ დროს იხილეს შოკრიდჯან ამოსრის ციხის თავზედა,
 შავი დროშა იქ გაშლილი და ფოჩანნი მის ტარზედა,
 ქვე მჩისხანედ ლომი ბრძოლი ფოჩანისადმი მის თავზედა,
 შუას გულს კერცხლით ნაწერი: ,,მეფე³ მოგვიკვს
 სლგაზედა.“

მილანქჩის გრძნეულთ იხილეს, წამსვე გავიდენ გზაზედა,
 ჭვრეტა უწეს და გაშინჯვა ეს რა მომხდა წამზედა,
 ჩვენ ამ ჩვენს გამარჯობაშია, მეფე გავცვალეთ სსვაზედა,
 აგერ შორით ჩანს, რღვეს პიჩსა ეტლი რჭროსი გზაზედა.

ამ დროს მოიჭრა შავითა სელწიფასადში მკლავარი,
ანთიერ დიდი ვეზირი, მეფავ! ეტყუადა მხაცვლავარი:
,,მოგვიკლეს შავი ზღვის ჰინსა მძა შენი მეფე მხსლავარი,
,,მისთვის მოვედი ცრემლთ მდენი, მოზრძანდე ვარ მის
მთხლავარი.“

მწრაფლვე აქიმნი აწვიეს, აღტაცეს მანას მკდები,
აქ იმათ ყველა სელავნება ზედ ახმარეს, მოსაკები,
მარამ ვერ ჩაგდეს გონში, კინილა მოკვდა დიდ საქები,
ძალის-ძალად გონს მოვიდა გულსა ესოდენა მკები.

ქარვისაებრ ჰარჩი მისი გარდაიქცა იქ მზიანი,
ტუნთა ვარდებრ იფრავანთა, იფერი ედო დიდ-ზიანი,
ტანი ალვისა ზოვანი იქმნა მკვლართა ზე სვიანი,
სული ქჭრდა სასიკვდილზე, ცრემლს აზნევდა იგ სხვიანი.

აქროსა ეტლი მოართვეს, შავ ძაძო დაზურვილიან,
შთაზრძანდა შავით ბურვილი მეფა იგ შემურვილიან,
შავისა დიდის დროშებით ფარს ახლდენ შეტურვილიან,
მიმართეს ამოსრის ქლავს, შავით თავს დაზურვილიან.

რა მოვიდნენ ბუკო უკრავდენ სამკლავლად დიდის მე-
ფისად,
გრავდებოდა ქლავს ხალხი მეფისა ცხედრად მდებისად,
შემოაზრძანეს ეტლითა აღისკანტარჩი სხვებისად,
დრო შას ზედან გაწერით: ,,მოკმტო უდროოდ ქვეყნისად“:

სიმწავლეთაგან ხალხთასა ვერ შევიდა ჯანყაღმეფა,
რამ ვნილვა ჰინი მისი დაჭკონვიყო ზედა მეფა,
უზრძანა თვისთა მოღება რქო ვერცხლისა გამკეფა,
გადაწყარონ თავს ხალხსა, მათს კრეფაში შევა მეფა.

უსაწყველესად მტირალი გარდაეკონა მეფა ჰიჩისა:
„ძმაო? უტყუბესო ყოველთა, ვითა გძინავს ძაგა ჭირისა,
„როგორცა სძლებთ ჩუმათ ყოფნას და დაწოლასა ძაგებრ
ძირსა,
„თქვენის მღუმრად ყოფნისათვის ცა ქვეყნად ჩამოსტირისა“.

„იყავ მთის ანდამატისა კლდისგან გამონაჭერი,
„ლომებრ სიძლიერე თქვენი ჩვენს გვაქვს გამონაწერი,
„სლვას გამოღმივ სელთა გეზურათ, იყავთ მეფე დიდ
საწერი,
ესოდენი შეგკმინა, რომ აწ წევსაწ მიწას მტკერი“.

აქ დაურთო დედოფალმა ტირილით მოთქმისა ხმით,
„დაჲ თქვენნი, ჩემო ხელმწიფეე! გიასლათ შავის ჩაჭმითა,
„გიეყარდათ წინ მიგებება, მოყვანად სასლის მელავთ ჩხბითა,
„მეკლიშს ჳ ნადიშს უქმნიდით, შეაქცევდით მეტად ზმითა:“

„აწ სამეფო, იგ გვირგვინი, ვის მიეცე ნაცვლად თქვენსა,
„თქვენს ოქროს ტახტზე ვინ დასვით მანუგე შეზლად ჩვენისა?
„ჭირნი რათ მოგვეცეთ უხვებით სახაცვლოდ შევბისა,
ლხინისა,
„ვის ჩაბახეთ სამეფო, ვინ დასვით ნაცვლად თქვენისა“.

აღღურმა ბრძანა: „ჰე დაო, კმარს ეგე ჩემთვის სასმენელად,
„ვინც გსურდეთ დასვით, დაგიომობთ თქვენ ჭირისა
საღსენად,
„მეტ მოგცემთ შემწეობას, ჭირისა მუჭათად საშეკლად,
„ჰსჯობს მივახარეთ მიწასა, კმარს ტირილდა გაებლად“.

უბრძანა მუნ მსლეთ დიდებულთ, მოღება სამკაულისა,
თავსა გვირგვინი დაადგეს ნათალი აღმასთ გულისა,

მცხედარი მკუთრი ჯალებით აგუნდის თლილისა,
სკობტრათ მკიფთასად შემკული და ზურმუხტის თლილისა.

მეფე სიხჭარით წაბრძანდა ორგზით დიდებით შკებული,
მიბრძანდა თვისსა დაბაზსა მეფე აღღუზონ ქებული,
ხალხნი შეკრიბნა სასტუმროდ, იწვივნა მეფე ცხებული,
მას დღესა გასცა უნიცხვი ან ვინ ან დაჩხა კებული.

მიიღეს დიდის ჰატივით, ვითა წესია მეფისა,
დასწერეს მეგლზედ: „მოგაკლდი, უდი ვიყავ მე მეფა,
„მოპასუხე ჭ მხნე გულით მტერთა ჭ სისხლის მჩქევეთა,
„ან გკშენობს უღმრთოდ სიდიდე, გონიერთ მხნეთა
მეფეთა.“

IV

გამთავრება გამრეკელისა აღღუზისაგან გორანდისაზედ.

გამრეკელს უთხრა მეფემან: „ან გავსტესამ სიტყვას
ჩემსა,
„წადი გორანდას იმთავრე, მარამ ერჩდი მელავსა ჩემსა,
„იყავ ვარგი მოსამარტლე, აღასრულებდე ნებას ჩემსა,
„თორემ მოგკეთსნი ძიჩიანად, კეფიტები ღმერთსა ჩემსა“

აღღუზმა ბრძანა „იყავით. თვითვე მიღობულად მეფა,
„უერთაგონს ძმას ჩემს მწეთ მოგცემთ მმართველად
სამეფოსა მეფა!

„თქვენ შეგიწყნარეთ, თორემ მსურდა თვით აქ მეპეფა,
„იმედი გქონდესთ ჩემიცა, ვიდისა ძმისა, თქვენ მეფა“

გახსენეს საღაწრო, მოიღეს უჩაღსხვნი მარგალიტები,
ქვები ძვირფასნი: აღმასნი ნაკუწნი ტურფად თლილები,
ლაღნი, ზურმუხტნი, რქონი უხვად იქ დაუთხლები,
სხვანი ასეთნი ვეჭვები, ფასს ვერ დასადებნი.

აღღუზონ რა წაწმობაძანდა ჯარითურთ დას დასებით,
დედოფალიც თან გამოჰყვა, თუძცა იუო ცეცხლთ კიდებით,
მაგრამ იმედს დიდს აძლევდა, რადგან ჰყო იეფ დიდებით,
ესთრებოდა აღღუზონს ან გახდეს ავით დაწლებით.

ზღვაშდისი მოჰყენენ თვით მეფეს, უბრძანა ,,იუვით
მშვიდობით!
,,გზადღობთ მეუეო დამტევე, რადგან ისევ მშვიდობით,
,,თუძცა გაწყვიანეთ ბევრი რამ, ან გაგხადეთ ფარდა-
ფრიდობით,
,,ჩემსა რძალ მუფასა იმედად იცოცხლე, ხანგრძლივ დი-
დობით.

ზღვასა რა განჯლო მეფემან, მოვიდა მახარობელი,
მოაწთვი წიგნი საამო ძმის-სიდამონის მთხრობელი:
,,მე ღმერთმან მოგვცათ ასეთი, ვერ ვარ სიკეთის მთხრო-
ბელი,
,,მისს მშვენებს ვერა ჰსაზვენ, კინც სიბრძნის მცნობელი!

ნათელსა რა სცეს მესა მათსა ჭარხილო უდვეს სახელად,
კარგნი დასდგეს მადანთ, სარგვე დააკეს მიფარველად,
მის დღის სიმიდდრე, უხვება ბრძენთ გარდაქვევდა ხელად,
რაც გაცემანი გაიღო ენა დასთვლიდა თვით მხელად.

მეფემან ბრძანა მიმართებს დღეს უკება დიდაჲ ქტეკანი,
,,მეფე დავიზუარ მე მეშვა, ვით მარგალიტის ტეკანი,

„ღმერთი ყოველისა ღიწისა მეოფს, მტერთა მეძლევა
ძლეუნი,
„ჰე ღმერთო! მანად მამყოფე ბოლომდეს კარგის
ძლეუნი.“

„ჴი დროჳ! დროჳ წათ ან ვარ მასედ დიდად გან-
ცვიფრებუელი,
„უმართებს ჴგუის დაჴერა, თუ მეფე გახდეს ცხებუელი,
„უღმერთოდ ან შეენის ქადება, რაგინ რომ იყოს
ქებუელი,
„ვინც ესვიდეს უღმერთოდ ძალას-თვისას, წინაფელ გახდეს
იგი სკებუელი.

„მე ამოსარის მეფემან მეო ზინის-ზინად გამო-
თხოვილად,
„უღმერთოდ კლდეცა ქადებუელი გახდეს მდინად, ვითა
ცვილად,
„კაცი უბრძნო ამოიფხვრას საუკუნოდ შვილის-შვილად,
„ვინც ესვიდეს ძალსა თვისსა, გაქდაიქცეს მსეცად მშვილად.

„ერთსა ვისმე მთლად სამეფო ტვირთის დანად
ზურგს ეკიდოს,
„ან იცოდეს რა ძალი აქვს, თუ სხვას როგორ წა-
ეკიდოს,
„ვის გინანამთ ამისთანა, ძალად ცეტხლი წაეკიდოს,
„ჴსჯობს რომ ძირით ამოიფხვრას ვინც ჴირს თავი
ან აჩიდოს.

ამბავი აღღუზონ მეფის სიკვდილისა.

ყოველსა გვამსა ელხინა, მიეტა გულისა შებანი,
ბედით ამ წუთის სოფლის ვერ ვინ ილხნა ნებანი,
მოუსვენარ არს მარტავი, უწამლანი დებანი,
დღეს შენსკენ იწვდის ყოფისა, ხვალ სხვისაკენ მიაქვს
ქებანი.

დღეს შენთან იწეებს ნადიმსა, კელში უჭირავს ებანი,
უგრავს და ზედ მას დამღერის, მჭარდების გულისა
სხებანი,
დღეს სენი ბეგურებს უწამლას, სიტყვასღეს აქვს ვნებანი,
ხოლო ხვალ-სიტყვს მოგიკლენს, დაგერთვის გულისა
გებანი.

ეტლისა თვალს იფრსოებს ჩვენი ბრუნავს ცნობებანი
ხან ერთი იფრსოა ძარსა, და ხან მეორე მებანი,
ვითან ქნებავს ის გვაცნობებს, მის ხელში ვართ
არსებანი,

გერ ვინ იმარებს ძალსა, აქვთ ისრეთი თვისებანი.

ამ გვარის ბედის წერითა სტა მოვიდა აღღუზუნად,
არ ივითნა ცრუ სოფელმან, თუ მეფობდა ქვეყანაზედ,
არის ყოველზედ დიდ ქებული, უდიდესი მეფეთაზედ,
რომ არ შეენის მის დალატი, ამ სოფელს მოსპოს იგი
გზაზედ.

მისთვის წარმარებოდა თვისთ სამეფოდ დასახელებად,
თხროვისებრ ქალაქთ მეფა იწვევდა მეფე ხვდვად,
იგი ძლიერი დიდი მეფე აღღუზონი, უმად სახელებად,

თუ ვითარის სამართალით მართებლობენ ცისა სეკვად.

შემდეგ ამის შეიღის წლისა თუთ ინება მიბრძანება,
თვით სამეფოთ განათლება და გამოხსნა მან ბრძანება,
უმანო ჩემო სანოვანო, მსურს ქალაქათ გაბრძანება,
მიასულით მამაცო მხედრით, მას თავად გასცეს, მან ეს
ბრძანება.

იგი გველა ვეზირნი დიდებულნი სანოვანნი,
შეგრიბნენ მეფის წინა და მოვიდნენ სანოვანნი,
მხედარნი დიდნი მამაცნი და ვაჟვაცნი ტანოვანნი,
ველა ტურთვად აჩხეული დიდ გომირნი და თვალავანნი.

წაქმართა ამ სახით იგი აღდგომის დიდებული,
პირველს წლის გასაფხურის პირს მშვენებისა კიდებული,
ბუნების გამო ქვეყნისა მშვენიერის მიზიდებული,
იწვლიდა ყნოსვა გემოსა, ჭქონდა იგი გულსა დებული.

რა მიმართა ამოსასა, მოეგებნენ დიდებულნი,
მეფა ამოსრის ქალაქის, დიდ ძღვენი აკიდებული,
მთავარი დიდი ყურთაგონ, მამ მეფის ყურადღებული,
და მეფა მილანქისა ჯანყალა შევედრებული.

აქ გორანდის მთავარი გამრეკვლად წოდებული,
ან ისილა მეფემ წინა პატივ საცემლად სკებული,
ვითამ თუ რასმეს მეტობდა სიავით გათვლიდებული,
და მეფემან მოივითნა, მოვიდა ამაყებული.

ჭსმობს, „აღდგომის გაუმარჯოს!“, დიდად სმა ამა-

დებული,
„მე მოავარი გორანდისა თქვენთვის ძვალ-სეულ გადებული,
„ვარ მარადის თქვენს სამეფოს მტერთაგონ სმალ-ადებული,
„ამისთვის ვარ მეც სამეფოს სატანტოდ ამაღლებული“.

ამ გგარს ქტეკას გამტეკელის შენიშნავდა დიდებული,
ჭთაჭტრდა ეტესა გამტეკელსედ დანწმუნების ასტებული,
ამ დტრს არ ტანტრასტდა მეტეე, ტულითა სულიტტქელებული,
ბოტტრს ტტქითხა მეტათ შისი უოტა ქტეკა აღტუნებული.

მათ უამბეს გამტეკელი არის მთავარი ტებული,
მარამ ტელტოს მეტად დიდად ტვენსედ ტადატებული,
მოტტეტოტ ნებსა ტემსას, ტომ იტმნათ მარად ტკებული,
თოტტომ მოტუტსტრითო ტიტრითა, მისტუს ვარტ შეწუსებული.

ამისტუნ ტაუწეკა მეტა გამტეკელს ტანტრისტელი,
ტტომტანა იტ მისი დანტრტობა სვალ, დიტთან დატადებული,
თვით ნადიმს ტტომტანდა ტელმწითეუმ ტულითა ტტტტრტებული,
გამტეკელ ტტბდავს ამუოტბს ტემბეკა მოუინტებული.

მარამ მან ტკელმან ეტმეტმან წინათ იტტტრე უწეებული,
ტა ტტომტანა ტელისა მარტვას ტედ სბელ ტადატებული,
მეოტრეს დტისტვის სანსალტოტ დანტრტრს მოტმულიებული,
გამტეკელი ტოტრანდტისა, ტატტრტანად დადტინებული.

მისტუს შიანტმო იმ დამეს მეტობტრენი, ტელ ლებული,
უტტუნა მათ მტრავალი ტვასად ტოტრანდტის იტ დამტინებული,
თუ მანსლეთ, თუ ამ დამეს მოკკლას იტ დამტინებული,
აღლუსონ ტკენი სელმწითეუ, იტ ტვენსედ ტეტინებული.

მოასუიდეტს ტარტის ტტკელტნი, ლვინო სვეტ ტონს მოდებული,
ბანტითა ტეზავებული ლვინო იტ ტამატტებული,
ეტრთი იტ დიდი ტკუნტრე ბიბოტრ ნონტათ მთავარე,
შავათ ტემოტსეს ტატტავენტეს დედოფტისამდი მეზავარე.

ტანუტტხადტრს თტებული, მეტის სიკვდიტის მხავარე,
შემდეგ მეტისა აღლუსინს თუთ მე ტულითა ტკვადარე,

ესე მთავარი ბიბლია მალევეთ ქალაქს შევიდოდა,
განუცხადებდა დიდებულთ აზრებსა, ესრეთ ვიდოდა.

აღამართვინებდა ძელსა შავით შემურვილს კიდოდა,
დააწვინს ზედა: „მეოვე ცათა ავიდოდა.“
თავსაზემ მის ძელისასა დასახს რაი ცხოველი,
ზედ ლომი მინდოდა მძინარე, უმტრო ადგილის მხოველი,
ზღვის პირით მისჭროდა ურდანიაკი, სისხლას მწო-
გელი,

გამოეჭამა გულ-ღვიძლი, იღვა უომრათ მხოველი.

ესევე შავსა აღაშსა და რასა დროშასა,
დასატეს, დააწერეს, ესე იგავი დროშასა.

„უომრად მეოვე მოგვიკლეს და დაადარეს გროშასა“,
თხზმავე მოუძემ აღინა უბრალო სისხლი მიფა შავსა,
ჩუქეუთსა ქალაქსა ამაღათ ბეგს გაუძეღვენეს,
ჭურჭურათრს დიდ ნაზიწისა და დიდებულთ გაუშეღვენეს.
ხუმთ მოილაშაჩაკეს დედოფალსა არ რა ავნეს,
ჭარხილას შემკვიდრეს მეფის არ რა უთხრეს, გაათავნეს.

ჭარხილანმს დანახს დროშა აღამთა წერილი,
შემოიწრა თავსა დედი, რამე მოგვედი, რა წერილი,
რათა არის და რას მინიშნავს, მეც მოგვედები უჯერილი,
დამეგარკვის შავის სვიპტრა მარჯვენას კელსა ჭერილი.

ეს ესთერმან გაიგონა დედოფალმან დიდებულმან,
რაიო შეიღო ჭარხილან, მას მიმართა მიგებულმან,
დასახს აღამ დროშინი შავნი წერილი კებულმან,
იქიდგან ერთის სმოხითა შემოგზღავლა თვათ გრებულმან.

დაცა ელდით ესთეჩა: თითქმის სული ამოჰქროდა,
ბიბორს რა ნასდა შავითა, ჰკითხვიდა გუჯით ითქროდა,
როგორ ვბრძანდება ხელმწიფე, ჩქარა მითხარ გულს ეზრცოდა,
სტირდა უსაწყლესად, მის ცოდვით მიწა იძროდა.

შეჰხედეს ქალაქის ბოლოს ხმა მოისმა სამტირალე,
ქუხილ-ტირის დიდი ხმა და ქოსტ ცემა სამევირალე,
მხასვენეს ოქროს ეტლით დიდი იგი საკვირველე,
უოკლესა შავი ეძოსა, მოდიოდენ სულ მწუწრვალე.

სამეფო ტახტი შემოსეს შავითა ძვირფას დიბითა,
განს ოქროს სასანთლები შვიდ ტოტნი დასდგეს კიდითა,
ზედ გვაში მეფის ალღუზის მოკლეული საქმით ფელითა,
ზედ გადგონა საბრალე ხელმწიფა შიშსა მკიდითა.

„აწ განიღვიძე ბატონო, რისთვის სტრუჯავ შაკსა
ზღვასა,
„მიბრძანე კიდევ, ვისმინო თქვენი ხმა, უბრძანო სხვასა,
რა გენებებათ მოგატოვეთ, მიბრძანეთ ნუ მიმეტო წვასა,
„თუ ხმას არ გამტრემთ მოკვდელები, მეც გულს დავიდე
დიდს ქვასა“;

„უთქვენოთ ველარ ვიცოცხლებ, სული ამოქროს ვაგებით,
„ნეტამც მე წინ მომკვდარკვიავ ღ არა თქვენა სხვაგებით,
„აწ უგვე საით წავიდე, ვის მივძაწით მე დავებით,
„ვინ მიგვიღებს საწყალბელთ, უთქვენოდ მასეს გავებით.

„ვითარ დაგთმო დიდებულო, შენ უტკბესო ხელმწიფეო,
„ვის რატს საპატრონოდ ჩემად ნეტავ რასა ვეწიფეო,
„ეს ოდენი სამეფონი შეიძინეთ ხელმწიფეო,
„რათა გსურდათ ეს ოდენი ღუდის სჯინოდი მესიფეო.

ამას მეტსა ველარ სთქმიდა, ნასეს სული ამოჰქროყო,
შეედვად დიდ გულთ წყალა, ნასეს მეფაზედ მოჰქვრყოყო,

შირ თვისი დიდ ბრწყინვალე შიშსა ედვა მომკვდარიყო,
მასვე დღესა მზე და მთვარე ორივე ციდან მომწვიდარიყო.

ისიცა მზეგებ მანათობი სკლმწიფა დიდი სთერი,
ოქროს გუბოს ჩასხვენეს, გვერდს მოუდგეს მისვე ფერი,
დასტირიან სკლმწიფიანი, ძმანი, ძე და უველა ეწნი,
უველა რიგი შესწრულეს მეტე აღუგეს მესერი.

აღუგეს ზედან სათლავსა ძეგლი დიდი მამკებლად,
სწრულად თლილით ქვით ძვითა შემეული სვეტი მშენებლად,
მამმარინლა ქვა ნათალი სახედ მეფისად სხენებლად,
თუ ვითარ იყო აღღუზონი დასწერეს ზედა საქებლად:

„თუ მივითხამ, მოგასენებთ მეფე ვარ ამოსარის,
„მზერობელი დიდთა ქვეყნათ, ძირი დავით მეფის გვარის,
„აღღუზონ დიდი კვლმწიფე თვით მზერობელი მილანქრის,
„ბატონი დიდი ოვსთ, ჩერქესთ, ჩეჩენ, ქასტეთი, ნო-
ნთა ვარის.

„გვარად დიდ ავღუსტიან ბატონი მთისა და ბარის,
„იაღბუზის, კაკვაზის და მხარეთა მისთა გვარის,
„მართლ-მოწმუნე ქრისტიანი, დამლარცველი ცათა მტრის,
„მხარ გრძელი ბძელავ მაგარი, მეფე ხლმის ჩაჩქან ფარის“:

აღლდეს კაცი უშენოდ აღაღელოს გულით გული,
არ ვის უსმინოს თხრობანი, მით აღიმუღლოს თვს სული,
მშობელი დედ-მამა ჩჩეკასა არ მანდკვდე აღღესული,
მათ სიტყვა დარბეგბასა, არ ისმენდეს, მოსჩავ სული.

ამით რომ ბჭმანებს მეუფე უოვლად დმეერთი სული,
„ბატონი ეც მამას შენსა და დედასა გვრეთ სწრული,
„რომ მოგვეტეს კეთილ-ყოფა და დღეთ ცხროვება იგ
სწრული,

„ესეც ათი მცნებათა შორის მოსეს ფიცრით მოსცა
თქმული.“

ესე მოცემული მტნება ყოველსა მოგვეცა მოსრული,
მოსესკან სინა მთაზედა ღვთისაგან ჩვენდა ბოძებული,
განუხსნავებლად ყოველთად მეფეა თუ მეფედ წული,
ყოველსა უძს აღასრულოს ბრძანება ცისგან სული.

მარამ შირველთ თავად თქმულმა თუთ კელმწიფე
დიდებულმან,
ან მიჭსელა მტნებას ღვთისას, აღღუზონ დიდთ ქებულმან,
უარშიოდ ნებას ქყოფდა მამისას და ოტებულმან,
მისთვის განეკა მამას, ესრედ ქქმნა შოფთებულმან.

მისთვისაც მართლ მსაჯულება ღმერთმან აჩინა მისზედა,
მან ან განასრა თვისნი მშობელნი იგი თვისზედა,
ზტრევე ღმერთმან მეფე იგ სამეფოთაზე თვისზედა,
ძლიერი იყო ყოველთა, აწ ფერხს ადგამენ მისზედა.

რომელი უგვარს უფალსა სწავლის დასტანჯვის მარადის,
მისცა ამ გვარად სსსჯელი მასა, მეთაფა ან წიდას,
ამ გვარად რომ სულ გრძელია, ღმერთი შურსა ან
კიდედ ზრდის,
ანამედ მოელის მათგან მოქცევით იქმნას მარადის.

თავის უფლად კაცის შექმნა, სრული მისცა ხუთი
გრძნობა,
მით იმეფოს ქვეყანაზედა, სიძაბლით ქქონდეს თიობა,
ღვთისა ყველა გულს ეწეროს და მასზედა ქქონდეს
ბრძნობა,
თორემ ბოლოს დაკთობის ყველა ქვეყნის დიდი მკობა.

ჭოფტოს და ან შეინანოს ღმერთმან თქმული და-
ვითისად,
შენგნით მეფენი მივიდნენ ქვეყნას, მარტებდეს სსვისად,

საყდაწითა ზედა დიდებულთა დაჭობანდნენ დიდ მე-
ფედ თვისად,
მათი შტო ან აღისოცოს, მანად იყენ მეფედ სხვისად.

ამა მოწყალებითა მეფეს დაშთა ერთიდა მე....

ჭანხილან თოთხმეტის წლისა, თუთ მამისა ძალით მზამე,
მისიცა ეგრეთ ამბავი შემდეგ ვამცნათ რისიცა მძე,
დედა-მამანი გამტკეკდენ და აწ შვილსდა მიდის ზიწსა სძე.

დასრულდა ალღუზიანი,
კარგი და მეტად ხშიანი.

აღღუზიანის ლექსიკონი.

ა.

- ანბორი, გოცნა, ხეკვა.
- არმარა, ფანჯარა.
- აღაღი, დაუნაშაგებელი.
- ამაგდარი, დავალებული სიკეთით.
- ანდამატი, მაგნიტი.
- ანუკვა, ესეკვა.
- ამუშკრება, სასიამოვნო სუნელება.
- აურვიდეს, აწუხებდეს.
- აღზნობა, აღტაცება.
- ავაზი, ფოცხეკერი.
- აბჯარი, საცვამი ჯაჭვი, ჩახქანი.

ბ.

- ბანგი, დასაძინებელი სასმელი.
- ბირება, დაბინდება.
- ბედურა, ჭიუჭავი.
- ბასრა, სისხლში ამოღება.
- ბისონი, სამეფო, და სამდღეაძმთავრო შესამოსელი.
- ბუნ-გობდენ, ჭეჭეფათ იკრიფებოდენ.
- ბაზმი, გუნდრუკი.
- ბრდღვირა, ნადირის გაქეკვა.
- ბჭკ, ბჭქნი, ბჭკე, მისამართლე.
- ბრძავი, მებრძოლე მეომარი.

გ.

- გოდება, გამოთქმით ტირილი.
- გზირი, მტკელი წესისა.
- გურზი, საცვამი ხელსაჭერი.
- გოღი, ტრბილი.

გოდოლი, ბუჭჯი.
გრძნეული, მზუკრავი.
გობა, ფიცრის სინი.
გპირი, ახვანი ტანით და მძლავრი ღონით,
გვარძლი, ხორცთ ჩადება გულში.
გათახსირება, შეუზოვრება, შეუბრძლება,
გაფლიდება, გახსნდება.

დ.

დარაჯი, მცველი.
დარბაზი, სამეფო სახლი.
დაივანა, დაისადგამა.
დასნი, განსხვავებული წყობით ჯანნი.
დაეჯა, შეკეპდრა.
დანთქა, დაკარგვა.
დიაცი, დედაკაცი.
დარი, მგზავსი.
დელობაში, მოციქული.
დროშა, აღამი, ბაიჭალი.
დაბურვა, დასუწვა.
დაკონვა, გადასკეკნა.
დიბა, საჩიანი ფაჩნა.

ე.

ებანი, დაფა, დანიკა.
ევა, საზოგადო სმაჩებაში, გველი, ეშმაკი.
ეფრი, დესპანი, მოციქული ხელმწიფისა.
ეტილი, გოგოჯიანი სატარებელი, დიდ პირთა საჯდომი.
ელმოდა, ელდა.
ერჩდი, ემტჩილე.
ენათრებოდა, ვატივის სტემდა.

ვ.

ვაქილი, მოსაჩილე.
ვეზირი, უპირატესი პირი ხელმწიფისთან განგებაში.

ვებანი, მწუნსაყბანი.
ვერძი, მამალი ცხვარი.

თ.

თიკანი, ციკანი.
თემი, ქვეყნის ნაწილი.
თავდარიკი, მომზადება.

ზ.

ზურმა, თავს დასასუჭი ჩაფხუტი.
ზაობა, შეკრება,
ზიანნი, ზარალნი,
ზმა, გალექსილი ჰასუსი.

ი.

იშნი, მტრის გასაყება.
იხოჯვიდა, დიდად სწუნდა.
ისერა, ვახშამზედ დაჯდა.
იჯა, თხუნა.
იოხნა, დაჰმაყოფილა.

კ.

კორდი, ყაშირი, გაუტესავი მიწა.
კორი, ბეჭადი, წინამძღოლი.
კერძო, მომსრე.
კინლა, მსწრაფელი.
კიდით, ნაშირი.

ლ.

ლამპარი, სანათი.
ლარვიდა, ზომდა.
ლახვარი, რა მსრევ მკრელი შეხი.

მ.

მედგარი, თავ-ზარის დატემა.
მუსღარი, მზაკველი.

მეჯღლიძი, ნადიმი.
მძათური, ძლიერი და მოუკლებელი.
მდღვრი, წყნარი.
მალნაზი, სწრაფი მოახბე.
მღერი, გაშმატებული ქავილისგან.
მზერნი, მუხრებელი.
მაზარაკი, შუბი.
მუდარა, დიდი ხვეწნა.
მონა, ყმა.
მნათნი, მცველი.
მარის, მასელი ქებინით.
მერანი, დაკადილი ცხენი.
მდევანი, მიმყოფნი.
მებანნე, ხანის მთქმელი.
მესერი, თხრილი, სანგალი.
მფომველი, მდენელი.
მხაჯოვარი, გამყლავებული.
მხობა, წაჭტვა, ჩაკადნა.
მიქათა, ჰასუსის გება.
მუქათა, შემწედ.
მამვრადნი, დაღაღუნი ტირილით.
მწიქარება, ბაული, ჩიჩქი.
მხედი, გემოვანი.
მჩქეფე სისხლის ამოწიწნა.
მუსიკოვანი, სახლვანი, განათლებული, მომღერალი.
მჩავარა, გამყლავებული.

6.

ნეტარძი, სანატრელი.
ნონი, დიდი თავადი.
ნადიმი, შეჭტვა, ღხინი.

3.

ზავა, დედალი ფარშევანგი.
პირმმო, პირველი-შვილი.
პირმხოველი, პირდაპირული.

რამში, მწულობრი ვარი.

ს.

სალოარო, შესანსაგვი ზღაგი განძეულთა.
 სალომათა, მილოცვა.
 სანოვანი, სანისსიან, რუსებიც მძარბუნ.
 სამარე, საულაგი.
 სარდარი, სმასპეტი მსედანთ მთავარი.
 სკამი, ბერძნული, დიდგაცთა საჯდომი.
 სვიანი, ძალაღი.
 სარჩა, ისარი.
 სათუთ, უტუქსოდ-ზღიღი.
 სპა, ვარი.
 სკიპეტრი, სელმწიფის კეკრთხი.
 სავანე შესაფარებელი.
 სარასგარი, ყველას სმასპეტთა უფროსი.
 სუდარა, მკედანზედ გადასაფარი.
 სათავნო, შემწე, სასარგებლო.
 სცდა გასაცდელი.
 სათემო, საზოგადო.
 სვიანი, ბედნიერი.
 სნებანი, სნეულებანი.
 სძე, რძე.

ტ.

ტურფა, ლამაზი.
 ტრფობა, სიყვარული.

უ.

უდი, სუნიანი სე.
 ურჩი, წინააღმდეგი.

ფ.

ფაოკეთ, ებრეული სიტყვა არის, ნიშნავს გამოტყუებს
 უსკსა, მოწყალებს.

ფარი, მასაღებელი იანდი.
ფანჯარანი, მარჯადაკე.
ფარდა-ფელიდიბით,
ფელიდით, ღაღატი.

მ.

ოტება, გაჭეკვა, დამსება.
ორფოთება, შოფოთვა.

ქ.

ქონი, სკრაკვი, დაფთაფის მაგვართ.
ქოლვა, ქვის დაკება.
ქაღება, დაკვინა.

ღ.

ღერი, შტო, ტოტი.

უ.

შმაგი, გიჟი.
შეტურვილი, დანადაღებული.
შემურვილი, წასმული.

წ. პ. ხ. ჯ. ჰ.

წავი, ნადირი კარგი ბეწვის მქონებული ქათვთა თვის
ჭაჭვა, დამნაშავე.
ჭოდვა, მწუნაება.
ხათუნი, ქაღაბონი,
ჯურღუმული, ჭა.
ჭმუნვა, მწუნაება.
ქლეტი, ამოწვეტი.
ძღევა, გამაჯგობა.

გადასვლა